

Foto prof. V. Petkovšek

Kraljeva roža (*Daphne Blagayana Freyer*)

Jos. Wester:

Ob jubileju »kraljeve rože«

Kar treh stoletnic, ki se tičejo našega prirodnega okolja, se hočemo obenem spominjati; zakaj vse tri so med seboj vzročno zvezane.

Dne 20. maja 1837 je bil grof Rihard Ursini-Blagay, lastnik graščine v Polhovem Gradcu, odkril na severnem pobočju Gore sv. Lovrenca dotlej botaničnemu svetu neznano rastlino prav v njenem najlepšem razcvetu. Nekaj nje primerkov je poslal na pogled tedanjemu najboljšemu poznavalcu domače flore Henriku Freyerju, kustosu deželnega muzeja v Ljubljani. Le-ta je ugotovil, da je to nova, botanikom dotlej še neznana cvetka. Zato je poskrbel za njeno razglasitev. V počast njenemu najditelju ji je dal ime »Daphne Blagayi«; suhe primerke z natančnim popisom je poslal nemškemu botaniku H. G. L. Reichenbachu, profesorju akademije v Dresdenu, in uredništvu znanstvenega zbornika »Flora«¹ v Regensburgu. Tako so novo rastlino registrirali kot posebno vrsto (species) iz družine volčinovk ter jo nazvali v počastitev njenega najditelja in nje glasnika: *Daphne Blagayana Freyer*.

¹ Gl. Flora oder allgemeine botanische Zeitung, XXI. letn., I. zvez., Regensburg 1838, str. 175 in 176.

Freyerjeva rokopisna ostalina, ki jo hrani ljubljanski narodni muzej v svojem arhivu, vsebuje zanimive zapiske in pisma, med njimi tudi pisma grofa Blagaya, ki je bil s Freyerjem v živahnem dopisovanju v prirodopisnih zadevah.² Freyer si je spisoval nekak dnevnik o svojih znanstvenih izletih in potovanjih; v njem si je točno beležil opazovanja in izsledke prirodopisnega značaja. Zlasti pomemben je bil zanj obisk saksonskega kralja Friderika Avgusta II., ki je bil na svojem potovanju v Dalmacijo došel v Ljubljano, kjer je dne 13. maja 1838 popoldne obiskal tudi deželni muzej, ko si je bil prej ogledal razgled z Grada. Kralj, ki mu v tedanjih razmerno mirnih časih vladanje ni delalo posebnih skrbi, se je s tem večjo vnemo pečal za botaniko in mineralogijo; v ta namen je rad potoval v inozemstvo, zlasti v južnoavstrijske alpske, kraške in dinarske pokrajine.³

Obisk kralja-botanika je bil za Freyerja kot najboljšega poznavalca kranjske flore seveda izredno pomemben dožitek, ki ga je v svojih zapiskih dokaj obširno zabeležil. Saj mu je bila dana prilika, da je predočil kronanemu botaniku nekatere rastlinske redkosti na njih nahajališču samem.

Naj posnamemo iz teh zapiskov nekaj važnejših podatkov.⁴

Freyer je kralju pri obisku v muzeju pokazal razne redke cvetke domače cvetane s Triglava, z Nanosa, Jelenka, med njimi tudi kranjski jeglič (*Primula carnioica*) iz Idrije, kamor je bil kralj namenjen naslednji dan. Zlasti pa je opozoril kralja na lepe cvetove *Daphne Blagayane*, ki mu jih je bil dan prej doposlal grof Blagay. Kralj je še istega dne zvečer za 7. uro pozval Freyerja k sebi v gostilno pri Maliču (pozn. hotel Stadt Wien). Freyer je morda pri tej priliki kralju omenil tudi cvetko z ljubljanskega Posavja, *Pedicularis acaulis*,⁵ ki jo je označil kot zanimivo redkost. Zakaj naslednje jutro je navsezgodaj (ob pol 6. uri) nekdo trkal najprej na okno, nato na vrata Freyerjevega stanovanja. Bil je to Maličev hišni hlapec, ki je kustosu sporočil, da se želi kralj še pred odhodom v Idrijo peljati na Posavje, ker bi tam rad videl ono redko rastlino. V največji naglici je Freyer pohitel k Maliču, kjer so stale že vprežene kočije, namenjene na pot proti Idriji. Kralj je povabil Freyerja, da je prisedel k njemu v kočijo, medtem ko je kraljev adjutant, polkovnik pl. Mandelslohe, sedel spredaj. V pol ure so dospeli v Stožce, kjer so našli *Pedicularis* v najlepšem cvetu, »kakor da bi se bila razveselila visokega obiska«.

Na povratku je Freyer napeljal razgovor na *Daphno Blagayano*; omenil je bližino njenega nahajališča pri Sv. Lovrencu in priporočil

² Gl. članek dr. Angele Piskernik, Blagay in Freyer, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, VII/VIII, str. 59—63.

³ Tako n. pr. je bil l. 1845 na Plješevici v Liki (gl. Plan. Vestn. 1936, str. 18) in na Biokovu (gl. Plan. Vestn. 1937, str. 166).

⁴ Bodi tudi na tem mestu izrečena ravnateljstvu Narodnega muzeja topla zahvala za dovoljenje uporabe njegovega arhiva. — W.

⁵ *Pedicularis acaulis*, po naše »ušivec«, je po navedbi botanika dr. E. Pajniča v okolici Stožce že izginila; pač pa sem jo našel letos dne 5. maja onkraj Save pod Črnučami. — W.

kralju poset te gore, češ da bi to pomenilo kvečjemu pet ur časovne zamude; to da bi bila obenem najlepša proslava prve obletnice njegovega odkritja (20. maja 1837). Kralju so se Freyerjeve navedbe o časovni izmeri zdele menda preveč optimistične; a ko je Maličev »birt« potrdil njih pravilnost, se je kralj odločil, da napravi na poti v Idrijo zavinek preko Polhovega Gradca.

Zdaj je Freyer presedel v drugo kočijo k tržaškemu konzulu Sartoriju, da je bil obenem kažipot po dolini Gradašnice proti Polhovemu Gradcu; kočija s kraljem in njegovim adjutantom pa ga je

Foto
M. Lipovšek

Sv. Lovrenc na Polhograjski gori

sledila. V Polhov Gradec so dospeli ob 9. uri. Lahko se reče, da je imela kraljeva odprava čile konje. Zakaj voznika, ki v treh urah opravi izlet v Stožce in nato še 20 km po slabi cesti v Polhov Gradec, bi tudi dandanes imeli v čislih.

Lahko si mislimo, kako iznenadenje za graščinsko gospodo je pomenil nepričakovani obisk visokega gosta. Hitro so pripravili kralju in njega spremstvu frugalen zajtrk, nakar je družba takoj nastopila pot na goro »po prilično strmi stezi«. Na pol višine je cvetla *Daphne cneorum*, ob poti pa so ležale na tleh raztresene cvetke *Daphne Blagayane*, ki so jih bili nabiralci zadnje pošiljke (Freyerju v Ljubljano) pustili tam ležati. »V gozdu na severnem pobočju pod cerkvijo pa je Nj. Vel. doživelo ob 11. uri veselje, da je na edinem doslej znanem nahajališču kot prvi tujec z lastno roko nabiral zalo, blede dafno.« Ob tem prizoru je Freyerja obhajal neki neprijeten občutek, ker je cvetka že dobila svoje botanično ime po grofu Bla-

gayu. Zakaj v beležki pripominja: »Bolelo me je, da je nisem več smel preimenovati v čast Nj. Veličanstva.« Prikupljiv je kralj, ki rožice pozna in trga, pač bolj kakor oni, ki s sabljo rožlja...

Kralj, mož 41 let, je gorsko strmino dobro zmagal. Slabo pa se je na povratku godilo tržaškemu konzulu, ker je bil vrtoglav in nevajen gorske hoje. Morali so ga oberoč podpirati, da so se v eni uri vrnili v dolino.

Preden se je družba odpeljala proti Vrhniki, so kralja opozorili še na drugo redko rastlino, ki jo je bil tudi prejšnje leto zasledil domačin grof Blagay: na kamenokreč (*Saxifraga petraea*), rastočo na pečinah onstran Gradaščice. Kralju se je zahotelo tudi to cvetko videti. »Njegovo bistro, hitro razločujoče strokovnjaško oko je kmalu našlo edini razviti cvet,« tako Freyer spoštljivo pristavlja. Polkovnik pa mu je izrazil željo, naj bi kralj dobil seznam vseh rastlin te v botaničnem pogledu tako oblagodarjene pokrajine. Uslužni kustos je tej želji gotovo rad ustregel; saj navaja v istem zapisku okrog 300 latinskih rastlinskih imen.

Freyer se je sicer nadejal, da bo smel kralja spremljati še v svoj rojstni kraj, v Idrijo; toda kralj ga bržčas ni hotel še dalje zadrževati. Pač pa ga je grof Blagay priporočil kot spremljevalca do gradu Lesnega brda, češ da se pot do tja sicer lahko zgreši. Kralj pa je zaradi izleta na Goro sv. Lovrenca prispel v Idrijo z znatno zamudo šele v poznem mraku, namesto ob treh popoldne, kakor je bilo prvotno določeno.

Čast, ki jo je saksonski kralj izkazal Polhograjski gori in njeni prosluli cvetki, grofu Blagayu ni dala mirovati. Da bi se trajno ohranil spomin na obisk prirodnoljubnega kralja, je dal še isto poletje na pobočju Sv. Lovrenca ne daleč od gradu postaviti marmoren spomenik, ki so ga slovesno odkrili 7. septembra 1838 ob 11. uri.⁶ Obelisk, ki stoji še danes, približno dobro ohranjen, je iz domačega, pri Glincah lomljenega marmora, meri v višino okrog 4 m. Na čelni strani je na ovalni plošči iz črnega marmora, lomljenega pri Lesnem brdu, vrezan napis z latinskimi besedilom: *Pridie Idus Maji / diei fausto / dum serenissimus Saxoniae Rex / Fridericus Augustus / Aug. Caes. adfinis / plantam a d. Freyer custode Musei Labacensis / recognitam novam / nomine donatam / Daphnem Blagayanam / botanices amore / loco natali visendam / advenit altitudinem / non abhorrescens / MDCCCXXXVIII. s podpisom: Richardus comes Ursini Blagay loci dominus / in memoriam p. —* Posnetek iz napisa, po naše povedan, pravi, da je grof Blagay, vlastelin tega kraja, dal postaviti spomenik v spomin na dan 14. maja 1838, ko je saksonski kralj Friderik Avgust tjakaj prišel gledat rastlino, ki jo je kot novo ugotovil Freyer ter jo obdaril z imenom Daphne Blagayana, ne da bi se (kralj) bil dal oplašiti po visokosti gore.

Sodobni planinec se pač dobrodušno smehlja ob tej opombi. češ da se kralj ni zbal vzpona na skromno goro — v pičli uri hoje po dobro nadelani dolomitski stezi!

⁶ Gl. Leop. Kordesch, *Das Monument zu Billichgratz, Carniola, 1839/1840*, stev. 19.

Dejali smo, da je Freyer novo najdeno cvetko poimenoval ter jo razglasil v botaničnem svetu. Poznali pa so jo gotovo že davno prej domačini, ki so jo po letnem času, ko se pojavljajo nje prvi cvetovi, nazivali »belo (ali rumeno) jožefico«,⁷ v razliko od njene, nekaj pozneje cvetoče sorodnice: rdeče jožefice (*Daphne cneorum*). Znaná je tudi pod imenom »igalka«; menda so Igalski vrhovi nad dolino Ločnice dobili po njej svoje ime — ali pa narobe. Ob spodnji Savinji ji pravijo »beli kozlovec«.⁸ Kot slovenski znanstveni naziv velja: »Blagajev volčin«, med ljudstvom pa se je že kar udomačilo ime »blagajka«, ki so ga med ljudstvo zanesli mestni izletniki. Vedno bolj pa pojema ime »kraljeva roža«, ki je bilo vzniklo po obisku saksonskega kralja. V preprostem narodu, ki redkim rastlinam rad pripisuje zdravilne moči, se je bila razširila vera, da je kralju prav ta »roža« pripomogla do zdravja in da je zaradi nje prišel v naše kraje. V resnici pa vsebuje blagajka strupene snovi.⁹

Dolgo so menili, da je Gora sv. Lovrenca edino nahajališče kraljeve rože. Še leta 1870 trdi Freyerjev naslednik na ljubljanskem muzeju Karel Dežman tole: Še bolj ko za turista je Gora sv. Lovrenca magnetično privlačna točka za botanika. Kot edino doslej znano nahajališče *Daphne Blagayane* je dossegla v botaničnem svetu tako rekoč evropsko slavo... Nahaja se edino na nekaj oralih strmega terena na severnem pobočju te gore; doslej je niso mogli nikjer drugje najti, kljub vnetemu izsledovanju na sličnih geognostičnih položajih v okolici.¹⁰

Zdaj je poznamo več najdišč te lepe cvetke, ne samo v območju

Foto dr. A. Brilej
Spomenik »kraljeve rože« na pobočju
Polhograjske gore

⁷ Andrej Fleischmann, botanični vrtnar na ljubljanskem liceju, poroča v »Carnioliji«, 1843, št. 86 z dne 24. febr., da so po blagi zimi tega leta vzcvetele v botaničnem vrtu in na Gradu nenavadno zgodaj rastline, ki so sicer šele konec marca ali v aprilu v cvetju, med njimi tudi »Blagayove Joshefze«. — W.

⁸ Prim. zanimivi članek Vikt. Petkovška, *Blagajev volčin*, *Proteus* II., 181-881.

⁹ Gl. Piskernik, n. n. m. str. 62.

¹⁰ Gl. listek »Eine Königsblume«, *Laibacher Tagblatt* 1870, št. 109, z dne 14. maja.

Polhograjskih Dolomitov, ampak tudi na pobočjih nekaterih vrhov v spodnji Savinjski dolini. Značilno je, da ji prija le osojna lega, okrenjena proti severu in severovzhodu. Nalašč ne navajamo teh nahajališč, dasi je cvetna doba blagajke že minila ter ni več nevarnosti, da bi za njo kdo še letos hodil. Zakaj čeprav upravičeno uživa zakonsko varstvo, je med občinstvom, žal, še vedno dovolj vandalov, ki nekateri iz objesnosti, drugi iz dobičkaželjnosti nežno rastlino kar na debelo mulijo in pulijo, da jo nato skrivaj prodajajo. A če me le kdo preprosi, da ga povedem v tako prirodno skrovišče, mi mora sveto obljubiti, da kraja ne bo nikomur po nemarnem izdal niti ga ne bo sam zlonamerno obiskoval.

Prav je, da to dragoceno rastlino naše ožje domovine varujemo zatiranja in uničevanja. Morda bo za širše kroge manj mikavna, če jim povemo, da se drugod v naši državi — na Dinari, v Bosni, Črni Gori in Makedoniji — nahaja v velikih množinah in v bujnejših cvetovih. Zlasti priljubljena je bosenskim muslimanom, ki jo nazivljejo »jaglika« ali »borica«. Blagajev volčin je dete ilirske cvetane, celo na Transsilvanskih Karpatih je doma; pri nas so le skrajni severozapadni otočki njenega vegetacijskega okoliša.¹¹

S tem bodi spominska beseda ob trojni stoletnici najdivnejše cvetke prve pomlad v naših krajih opravljena! Vsako pomlad se veselim dne, ko se napotim v tajni gaj njenega domovanja. Ni še ozelenelo ne bukovje ne drugo rastlinje, le resa se že bohoti v nežno-rdečih grozdcih. Bilje in travje plega še tesno ob tleh; saj ga je še nedavno tlačila in dušila snežna odeja. A glej, tu in tam se dviga iznad dremotnih tal bledorumeni cvetni kobul, okrožen od venca toposuličastih temnozelenih listov. Rjava stebelca teh grmičev leže skrita med preperelo travo in mahovjem; le nekatera so se že vzravnala in dvignila v vis, prožeč svoje vonjive nežne šopke, da jih nemo občudujem. Le nekaj malo si jih urežem za krasoten spomin na tajni spomladanski izlet. Divjaško bi ravnal, če bi hotel cvet utrpati ali izrupati; kajti dvignil bi vse dolgo stebelce z vsemi koreninicami in ga tako trajno uničil. V svetem strahu naj se človek približa temu edinstvenemu prvencu naše cvetane in spoštljivo naj neguje in varuje skrivnostni naš cvet, to — rožo mogoto!

Dr. Jos. C. Oblak:

Čez Črni vrh na Visoko

(Moj zadnji obisk.)

Krasno poznojesensko popoldne. Če je ves jesenski čar razlit čez tiho gorsko pokrajino zadaj za Polhovim Gradcem, za to Ljubljani najbližjo planinsko vasjo redke lepote, se mi zdi, da bi bil Prešeren k »podobi raja« moral pridejati tudi košček te pokrajine. Ako pa prideš takole iz Polhovega Gradca, iz doline Božne, v eno

¹¹ Gl. Alf. Paulin, Über die geographische Verbreitung von Daphne Blagayana Freyer, Mitth. d. Mus. Vereins f. Krain, XV, str. 95—108.

Foto dr. A. Brilej

Rjavina s Triglavskim ledenikom

najsamotnejših vasi in župnij in se popneš na ono sedelce s kapelico pod Pasjim Rovanom — pod široko nazobčano pahljačo, drapirano od samega ljubega gozda — se ti preko samotnih kmetij, pogreznjenih v gozd in zelenje, lepših in večjih ko drugje marsikaka graščina, tja čez Kovški vrh odpre bežni pogled v Poljansko dolino. Prav za prav v njen okvir; njeno dno je še skrito za zelenimi robovi. Ostrmiš in rečeš: »To ni Bohinj in ni Črni graben,« in ni to ne ono, kar ti sili v primeru — Poljanska dolina je samo ena! Gledaš okoli sebe te lepe, tihe in visoke domove kmetov-kraljev med njivami in gozdovi; fronta Karavank ob strani je postavljena tako, kakor da med njo in teboj ni nobene ravnine, ne Savske grape, ne Sorškega polja, nego samo nekaj gozdnatih obronkov. Neposredno pred teboj onstran doline pa je iz samega gozdnega zelenja, z malo zeleno plešo na ovalni glavi, na kateri komaj zapaziš kaj sivega, skalnatega, zrasel zadnji zeleni zaključek Julijskih Alp — Blegaš. Nima več alpinskega značaja, a — lep je! Pesniška gora! Njen poet spi svoje večno spanje pod njegovimi nogami, onstran brega Poljanščice, na Visokem. Sama romantika je je — in njen čar sega prav gor do Črnega vrha. In zasluga te pokrajine je prav za prav, da je Emil Leon naš največji romantik. Poljanska dolina ga je s svojo lepoto priklenila nase tako, da je bila celo njegova zadnja misel, polna romantike: želja, da mu bodi v tej pokrajini njegovo zadnje počivališče... Zgodilo se mu je tako.

V to pokrajino me je zaneslo ono krasno nedeljo. Bil pa je le slučaj. Slučaji igrajo v mojem življenju kakor menda pri vsakem čudno vlogu.

Včasih se pred kakim tako zvanim slučajem ali naključjem kar zdrznem. So namreč naključja, da se mi ne zdijo več naključja, nego neko tajno nedvoumno naznanilo, neko znamenje. Tako me je tisti dan zaneslo proti oni strani, kjer se na večer nebo žari, tja proti mojim ljubim Pograjcem, ker sem hotel še hitro opraviti svoj vsakoletni zapozneli dolžnostni obisk svojim Trem Kraljem. ki sem jih pred leti menda »odkril«... Pa izvem v Polhovem Gradcu, da za enkrat h Kraljem ne morem...

Kam sedaj? Črni vrh je nekaka inačica, vreden »nadomestek« za Tri Kralje. Krasna cesta v serpentinah prav kakor do Smrečja pod Kralji — in dolgo že nisem bil tam. Brez oklevanja izpremenim načrt in usmerim svojo pot namesto proti Sv. Joštu po dolini Male Vode v dolino Velike Božne proti Črnemu vrhu. Ko pririnem s kolesom tja gor, si mislim, čeprav je bilo že pozno: »Zakaj ne bi enkrat vlek el svojega konja za ušesa po strminah dol v pokrajino Emila Leona?«

Gospo Franje Tavčarjeve že dolgo nisem videl in ne imel časti in veselja uživati njeno pristrčno ljubeznivost in sproščeno, odkrito, le njej lastno vedrost, ki jo je kazala proti vsakomur. Najina pota se v zadnji dobi že dolgo, dolgo niso križala. Pa je slučaj hotel, da me niso pustili k Trem Kraljem in da sem jih zamenjal s Črnim vrhom in z Visokim. In »slučaj« je tudi bil, da je bila gospa Visočka doma.

Ves razdrapan, blatnat in prašen obenem, sem se privabil — dobesedno privabil — s svojim konjem, s katerim sem se boril za žive in mrtve po raznih grapah in mokrih jarkih, pred Tavčarjev dom. Tako se pač godi gorskemu norcu, ki mu včasih služi tudi kolo namesto — gorske palice po strminah, kakršne so one od Pasje Ravni dol preko Kovškega vrha v Poljansko dolino proti Visokemu. V takem stanju, kakor sem bil, nisem bil za nikamor. V nobeno drugo hišo si ne bi bil upal vstopiti tak, razen v — Tavčarjevo; saj sem poznal neizmerno obzirnost in prisrčno preprostost in gostoljubnost gospe Franje.

Pri odprti sprejemni sobi na desno od vhoda je pravkar kramljala z neko kmetico; vstopil sem kar nenapovedano.

»Oprostite, milostiva! Ne upam si vstopiti v takem stanju,« sem se hitro zlagal s svojo milo »štimo«. (Medtem sem bil že vstopil.) Bil je že mrak, da ni bilo mogoče spoznati človeka po videzu.

»O, po glasu sem Vas spoznala! Le kar noter! To je lepo od Vas! Odkod pa tako pozno, za božjo voljo?«

»Iz Polhovega Gradca čez Črni vrh, nato čez Kovški vrh tu sem.«

»Seveda peš?«

»O ne, s kolesom!«

»No, to je pa čisto Vam podobno. Tam, kjer živa duša še peš ne hodi, greste Vi s kolesom. Pa se nič ne bojite?«

»Odkod pa veste, milostiva, da rabim kolo za — špacirštok?«

»Ej, to že vrabci čivkajo po strehah od našega Iceta.«

Tu imaš! Pa sem mislil, da sem čisto skrit in da živa duša nič ne ve o mojih pohodih. Moral sem priti h gospé Visošci, da sem to izvedel...

»No, tale tu je pa Šuštarjeva s Kovškega vrha, s katerega pravkar prihajate,« mi je predstavila brhko kmetico.

Jaz pa sem hotel še h grobu, preden se čisto zmračí.

»Saj bi Vas spremila, pa me noge slabo neso. — Medtem bo pa ravno čaj pripravljen.«

Ko sem se vrnil, je že duhtel čaj na mizi. Kmetica se je bila medtem poslovila; saj je imela še precej daleč gor do svojega lepega visokega doma na Kovškem vrhu, in tema je že postala. Tako sva bila sama.

Ej, marsikaj sva se pomenila izza prejšnjih časov, ko smo še »junačili« na čitalniških plesih. A čudno — kar nakrat sva bila pri poglavju: Smrt. Ne vem, kako je do tega prišlo. Menda sem ji omenil, da mi po strminah navzdol ne gre več tako lahkotno kakor prej, da me skoraj čaka že šesti križ in da se bo počasi treba sprijazniti z mislijo na — odhod v neznane kraje.

In še zdaj mi zveni v ušesih njen zvonki glas:

»Vam je tega res treba! Saj še jaz na to ne mislim, ki jih bom prav kmalu sedemdeset. Pa se tudi čisto nič ne bojim. Še mar mi ni. Kadar bo, pa bo.«

Pa je kmalu nanesel pogovor na naše javno življenje, s katerim je bila prav ona tako tesno zvezana. Hitro sva bila pri narodno-obrambnih društvih, za katere se je tako toplo zanimala.

»Ni prav, da ste odložili predsedstvo tod in tam!«

»Jaz se Vam pa le čudim, milostiva, da vztrajate pri tolikih družtvih, ki Vam povzročajo toliko brige in skrbi, namesto da bi uživali svoj božji mir v tem lepem kraju, kjer moraš, hočeš nočeš — postati romantik.«

»Moram, g. doktor; razmere so take, da moram. Moram celo stvar skup držati, ker gre sicer vse v franže. To vem in čutim.«

No, in sva bila že pri poglavju »narodnih dam«, o katerih sem ji šaljivo omenil, kako neizmerno jih »ljubim«, zlasti kadar pridejo — skoraj vedno ob nepravem času (vsaj k meni) — z raznimi polami. Pa sem ji v tej zvezi povedal, kako sem moral kot predsednik poravnati osebne sporčke, ki so bili v očeh prizadetih strašno važni, kakor kaki meddržavni ultimati, da pa nimam za take stvari nobenega talenta, a še manj veselja, volje in potrebnega potrpljenja. Nisem je še slišal tako prisrčno in razigrano se smejati, kakor se je zasmejala ta hip, češ: »Ali mislite, da se meni kaj bolje godi!« In ves nadaljnji pogovor o tem poglavju se je vršil v takem veselem razpoloženju, da sva se končno oba v glasnem, skoraj prešernem smehu — poslovila. Poslovila za vedno...

* * *

Mene pa je zopet enkrat zdrznilo. Kar skrbi me in se bojim, kdaj bom zopet srečal ljubega človeka, ki ga že dolgo nisem videl, in mu stisnil roko... Prav tako se mi je namreč zgodilo z rajnim dr. Alfredom Šerkom.

M. Zalokar:

Po vrhovih Velike Kapele

Sem od Triglava, proti jugovzhodu s prehodom v Dinarsko gorstvo — katerega prvi znanilec je kranjski Snežnik — vsem znan planinski svet! Redko pa se čuje o Gorskem Kotaru in malo turistov pozna Veliko Kapelo. Nepregledno, z obširnimi gozdovi poraslo višavje se razprostira od Delnic in Luizine ceste na jugovzhod, proti morju ostro odrezano tam, kjer se začinja kameniti Kras; na vzhodu se nadaljuje v Mali Kapeli, njen zaključek tvorijo čudovita Plitvička jezera.

Za pot do odhodne postaje Vrata sva s tovarišem zaradi nepravilne prometne zveze izgubila skoraj ves dan. Šla sva še iskat vodnika, potrebnega vsaj za prve dni, dokler se ne spoznava v hribih. Nasvetovali so nama gozdnega delavca Rudota; nerad in po dolgem prigovarjanju se je odločil za pot. Pripravili smo prehrano za tri dni, računajoč s tem, da ta čas ne bomo prišli do ljudi, ki bi kaj imeli.

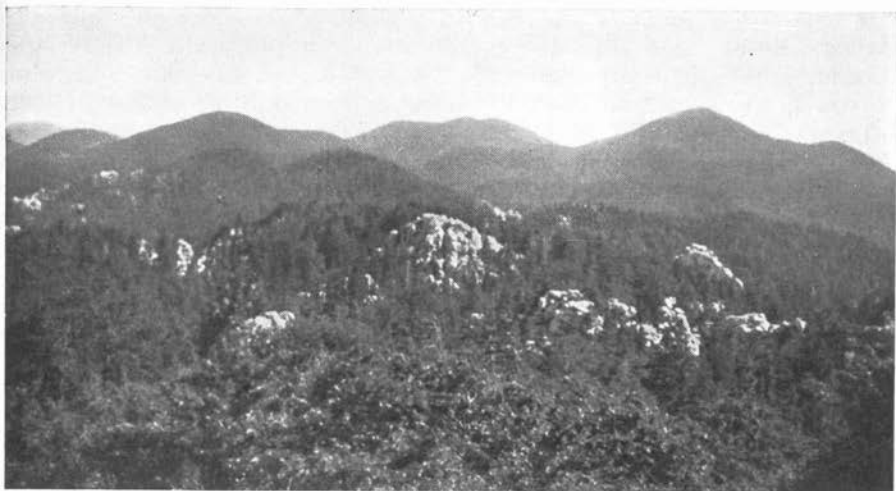
Drugo jutro smo napravili prve korake v neznano hribovje Velike Kapele. Nekaj časa so nas še obdajali travniki in njive, a kmalu nas je sprejel gozd v svoje hladno zavetje. Visoke bukve se košatijo nad nami, tu in tam raste med njimi smreka ali drugo drevo.

Gozdna tla so prekrita z mahovjem, s praprotni in drugimi zelmi; vmes se dvigajo skale — saj hodiš po kraških tleh. Tudi skalovje je obraslo z mahovitim ogrinjalom, poredko posejanim z drugimi rastlinami, med katerimi je posebnost *Goodyera repens*, neznatna rastlinica iz družine kukavic, s plazečim stebлом, ovalnimi lističi in zelenkastimi cveti; pri nas jo skrivajo gozdovi nad Kočevjem kot redkost.

Težko je brskati po cvetlicah, ko te kdo neprestano priganja dalje. Če mu rečeš, naj nabira hrošče ali kaj sličnega, se rajši vsede in počiva — saj ni treba toliko hiteti!... Po treh urah smo prišli v višino nad 1000 m in je ta dan nismo več zapustili. Do tu se je vodnik dobro obnesel — saj smo imeli pred sabo dobro izvoženo pot. Ko pa je ta zavila preveč na desno, je bilo njegove znanosti kmalu konec. Zapeljal naju je na star kolovoz; preko njega so ležala vprek polomljena debla in na gosto je bil zarasel z bodečim robidovjem. Muke, ki smo jih imeli s hojo preko teh zaprek, nam je lajšala zavest, da smo sedaj v pravem pragozdu; pozabljali smo na nje tudi ob rdečih malinah, ki so gledale izza bodic. Končno izgine tudi ta pot in moramo se vzpeti po strmem bregu, da dobimo pravo pot. Spotoma me zaustavi majhna jasa, na gosto porasla s pritlikavim smrdljivim bezgom (*Sambucus ebulus*) in z močno dišečo krebuljico (*Myrrhis odorata*). Še kratka pot, pa se odpre pred nami majhen travnik. Vodnik takoj dožene, da smo blizu vrha in poti. Res vodi preko travnika steza in v gozdu je celo zaznamovana z markacijami. Ob njej se dvigajo do višine drevja bele skale, ki nosijo prvo planinsko rastlinstvo: planinski uročnik (*Erigeron polymorphus*) in pritlikavo brinje (*Juniperus nana*), za katero je značilno, da raste tu že v višini 1100 m; medtem ko ga najdemo na naših planinah šele v višini 1500 m.

Še dobrih 5 minut in že smo na prvem vrhu Velike Kapele, na Burnem Bitoraju (1385 m). Skalnati vrh se dviguje nad gozdom toliko, da dovoljuje prost razgled na vse strani. Odpre se pogled na ogromne gozdove, ki se raztezajo preko vse Velike Kapele in Gorskoga Kotara. To bogastvo lesa prehranjuje veliko večino tukajšnjega prebivalstva, ki, prej vajeno dobrega zaslužka, toliko bolj trpi zaradi slabih časov. Oči se upro v daljavo. Na jugu se svetlika, nekoliko v meglo zavito, morje z medlimi obrisi Kvarnerskega otočja; proti zahodu vidimo Risnjak in Snežnik, na severu Kočevsko hribovje. Zada, daleč na obzorju, se kopičijo bele meglice — toda ne, le natančno poglej: to so naše planine! Pogled zaplava za trenutek od sinjega morja preko zelenih gozdov do snežnih višav domačih krajev...

Pa tudi tu smo kljub majhni višini že na planinah. Na strme skale se pritiska majhen grmiček z belimi cvetki, ki sličijo štirikrakim zvezdam; to je planinski volčin (*Daphne alpina*). Med nagromadenimi, redko obraslimi skalami so si našle zavetišče vsakovrstne trajnice in mali grmički, ki dajejo poseben videz tej kraški divjini. Panešplja (*Cotoneaster integerrima*) polega šibaste veje z ovalnimi, spodaj sivo puhastimi lističi in z rdečimi plodovi; nedaleč

Viševica, levo Strilež. Pogled z Bitoraja

Foto M. Zalokar

se razprostira, slično jesenski resi, grmičevje, ki ga izdaja duh, da je smrdljivi brin (*Juniperus sabina*); poleg se belijo socvetja ploščevice (*Peltaria alliacea*) iz družine križnic. Posebno značilen pa je košutnik (žuti koren, *Gentiana symphyandra*); on je s svojimi velikimi, sivozelenimi listi ter z rumenimi cveti, združenimi v visokem klasu, pravi okras pustega skalovja. Žal je zapisan počasnemu iztrebljenju. Ima prokletstvo na sebi, da so njegove korenine zdravilne; mnogo plačajo za nje in vsako leto prihajajo nabiralci in populijo ogromno teh rastlin. Nobena zaščita mu nič ne pomaga. Rastlina bolj in bolj izginja, le v manj dostopnih krajih je še ohranjena; nekoč je je bilo mnogo tudi na naših planinah, sedaj je redkost.

Z Bitoraja napredujemo kar brez poti. Hoditi moramo po gosto zaraslem gozdu preko skal in suhega vejevja. Rudovo znanje je že skoraj odpovedalo; saj se ne spozna bolje, kakor midva s karto. Skupno doženemo, da bo še nekaj časa treba hoditi po grebenu. Ves čas se moramo ogibati kamenih sten, slednjič nam zapre pot še prepad, ki se mu je treba na daleč ogniti. Zato splezamo na vrh, da se razgledamo, kod in kam sedaj. Zgoraj je majhna skalna ravnica s triangulacijskim znakom; vodnik dožene, da smo na Jožini Plani. Preko gozda si začrtamo pot, ki jo bomo ubrali, in že hočemo oditi. Kar zagledamo na skali belo zvezdico — planiko — runolist. Pokličem tovariša, ki planike še nikoli ni videl v naravi. Ves je vzhičen. Sede na kamen poleg nje in jo opazuje. Nekaj časa sedi, občuduje ta biser planin, potem se počasi nagne proti njej, nekoliko se še obotavlja, škoda se mu je zdi, slednjič pa stegne roko in jo utrga. Prazni lističi ostanejo na skali! Škoda! Kaj ti bo planika v knjižici ali za klobukom? Ni bila to edina planika na naši poti. Mnogo se jih tod še skriva pred grabežljivimi turisti; v hladnih kotanjah jih dobimo že pri 1200 metrih.

Nadaljnja pot nas je dodobra seznanila z važnim kraškim pojavom. Komaj smo zapustili Jožino Plano in prebredli majhen kos gozda, se je odprla pred nami globoka vrtača, lijasta dolina s strmimi bregovi, ki je nastala zaradi udora podzemskih prostorov. Iz zanimanja se spustimo vanjo in se na drugi strani zopet dvignemo. Rudo pravi, da se tod drži sneg tudi preko poletja; zato je dolinica mrzla. Letos snega sicer ni bilo, a dobil sem tod še v cvetju nekatere cvetice, ki so bile drugod že davno odcvetele. Tudi planinske cvetice se rade zadržujejo tu, ker druge rastline zaradi stalnega mraza ne morejo uspešno tekrovati z njimi. Onkraj vrtače smo krenili naravnost proti pričakovani stezi, pa ne za dolgo. Zopet je zazijala pred nami vrtača, globlja in strmejša od prejšnje. Zaradi strmih sten je neprehodna, treba se ji je ogniti na levo. Nismo pa še napravili sto korakov, že se pokaže nova dolina. Kakor da smo prišli v začaran svet: nikjer ni mogoče dalje, vsak poskus prepreči skala, ki zapira pot, ali vrtača. Ne kaže drugega, ko da se vrnemo in poskusimo drugod najti prehod. Glej, stezica pelje skozi goščavo. Ne privede pa nas daleč. Na majhni jasi se konča; po njej hodijo najbrž živali na pašo. Takoj za jaso se zopet odpre »dolac« (vrtič). Po dolgi blodnji med vražjimi »dolci«, kakor smo jih krstili, pridemo na stezo, ki nas skozi krasen bukov gozd, mimo visokih skal, ki se dvigajo tu in tam ob poti, srečno se izogibajoč vrtačam, končno popelje do gozdarske kočice na Javorju (1191 m). Tu se spravimo k počitku, ki ga je le nekoliko motil silni nočni hlad.

Rahla meglica prekriva gozdove, jutranje solnce se dviga iznad hribov, njegovo svetlobo odsevajo tisoči rosnih kapljic na travi in listju. V samoti romamo dalje, preko velike košenice, Slavičeve Plane, pa zopet po gozdu navkreber po lepo izvoženem kolovozu, kakor bi šli na jutranji izprehod.

Kjer je bila pot nekoliko širša ali je peljala preko majhne goličave, smo se razgledali za bližnjimi vrhovi, da bi pravočasno zavili proti Viševici. Več kamenih glav se je dvigalo iznad gozda, a nismo se mogli zediniti, kateri vrh je pravi. Že sem se bal, da bomo izgrešili pot, ko zagledamo na desni markacijo. Brez steze se dvigamo, kamor nas znaki vodijo. Vitka bukova debela nam nudijo oporo pri hoji; zdaj se moramo riniti skozi goščavo, zdaj prekladati noge preko trhljih debel in kamenja. Stotero pa smo bili odškodovani za ta trud.

Na vrhu Viševice (1428 m) se nam je odprl razgled, kakršnih ni dosti. Le malo nizkih hribov nas loči od morja. Na jugovzhodu se razprostira Velebit, levo od njega se v megli kažejo obrisi Bosanskih planin s Plešivico; na zapadu je Učka, pod njo Opatija, bliže sem nekoliko z dimom zakrita Sušak in Reka; skoraj bi opazil parnike na morju. Od bregov Istre do otoka Paga se pred nami razprostira Kvarner; najbližji nam je otok Krk, zelen na svoji severni polovici, od črte med Aleksandrovim in Vrbnikom pa ves gol in pust. Zada se širi Čres, še dalje se dviga iznad morja Lošinj, pred njim se zeleni Rab in zadaj izginja pogled v megljenem obzorju. Če se obrnemo poti celini, vidimo takoj pod sabo zeleno Ličko Polje, za njim planine Gorskega Kotara z Risnjakom in belim Obručem; na

severu lahko opazujemo svojo včerajšnjo pot in vrhove, ki jih bomo še obiskali.

Nele razgled, tudi vrh ima svoje lepote. Kakor stožec se dviga nad gozdovi, ki jih obroblja nizko bukovje; zaradi vetrov ni moglo razviti pravilne oblike. Še više je skalna divjina, prekrita s pestro in zanimivo rastlinsko odejo. Ponekod se širijo nizki grmički košeničice (*Genista radiata*). Ti so se obvarovali izsuševanja z zmanjšanjem listov; njih delo so prevzele šibaste vejice, ki se v zgodnjem poletju obdajo z rumenimi cveti, da tvorijo preko skal živo rumeno-zeleno odejo. Drugod so presledke med skalami in skalne razpoke izrabile za svoje bivališče vsakovrstne kraške rastline; daleč so vidni rdeči cveti lilij (*Lilium bulbiferum*), lepi so oranžnorumeni koški kresnic (*Senecio doronicum*), bledorumeni in vijoličasto pisani, čudno zviti perunik (*Iris variegata*) in veliki listi košutnika.

Markirana steza nas pripelje do travnika pod Striležem, značilnim podolgovatim vrhom. Studenček je tu, kaj dobrodošel žejnemu popotniku, le žal skoraj usahel. Že niže doli dobimo vode dovolj. Ob poti sta dva velika in globoka »bunara«, polna od solnca pregrete vode, ki je na gosto zarasla z algami. Stara ženica je prišla po vode, naselje je blizu. Prispeli smo v Lišnjakovo Drago, veliko senožet, redko posejano s hišicami iz kamna, ki so kaj preproste: velika soba z ognjiščem in ležiščem, spodaj pa staja za živino. Semkaj prihajajo Primorci letovat, planine jim nudijo dovolj sena in plodne zemlje, da si pridelajo zelenjavo za sproti in za dom. Drobnica in govedo se lahko napase do mile volje in še ostane sena, da ga poneso domov za preko zime. Le žene hodijo sem, iz Bribira, možje gredo drugod za poslom.

Preko gozdov in travnikov, mimo sličnega naselja Maševo, kamor prihajajo z Novega, stopimo po dolgem času zopet na cesto. Po samoti se vije od Novega proti Ogulinu; redki so vozovi na njej, razen ko prevažajo les; še bolj redki so avtomobili. Zaman so upi, da bi se, trudni, lahko popeljali do današnje postaje. — Gozd kraj ceste je

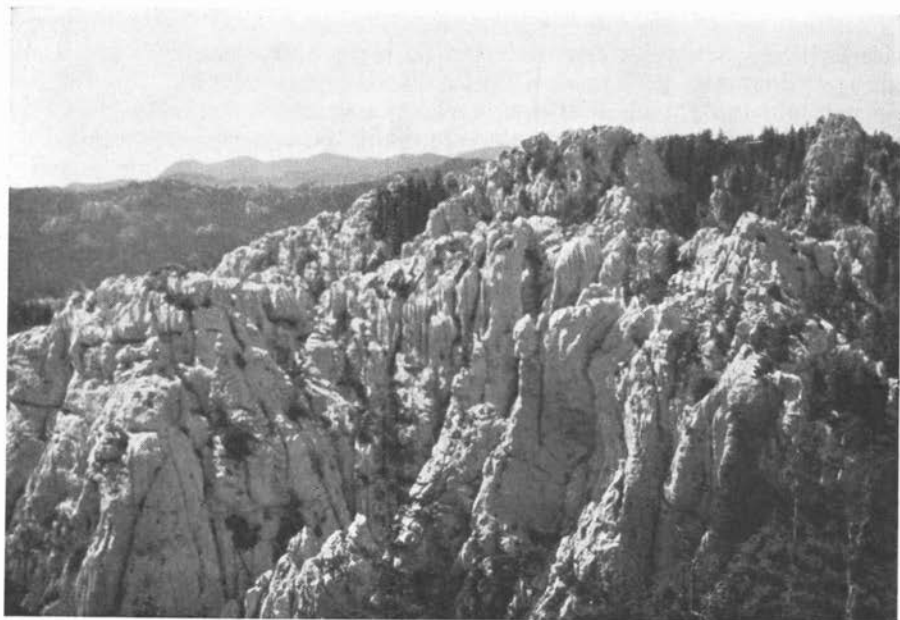
Foto M. Zatokar
Lepuh — Buphthalmum speciosum

posekan in na njem se je razvilo življenje, značilno za poseke. Iz panjev poganja novo bukove, poleg raste bezeg in bodeče rože, družčino jim delajo vsakovrstne visoke trajnice; dve obraščata v množicah obronke in poseke kraških gozdov, pri nas jih že ni več najti. Lepuh (*Buphthalmum speciosum*) ima velike srčaste liste in daleč vidne rumene cvetne koške; njegov sosed je ivanjščica (*Chrysanthemum macrophyllum*), koški so združeni v velika socvetja, listi so globoko narezani, vsa rastlina sliči močno povečanemu rmanu.

Zvečer smo v Mošunah, kraju s parno žago, s cestarsko in gozdarsko hišo in daleč naokoli brez drugih naselij. Povprašali smo cestarja za prenočišče in kaj prijetno nam je bilo, ko je dejal: »Može se svuda spavati!« in je obrnil hrbet. Slično se nas branijo pri gozdarju: da »Gazde nema kod kuće«. Žaga ne dela, v njej ni ljudi, vdati se moramo v usodo. Posedemo kraj ceste in čakamo, češ, bo že samo prišlo. Po eni uri se cestarju res omehča srce. Bal se je, da ne bi kaj napravili; saj prihajajo po cesti često »sumljivi« popotniki. Še bolj je sam razjasnil svoje obnašanje: tak je, da bi enkrat vsakega ubil, drugič bi pa dal vse, kar more. V tisti uri, ko smo čakali, se je torej vprav znebil svoje nataktnjenosti. To je sploh značaj tukajšnjega naroda: V začetku so napram tujcu neprijazni in nezaupljivi, potem pa se nenadoma spreobrnejo in ni ga boljšega gostitelja od njih.

Dobro zgrajena, a s težko obloženimi vozovi razdrta cesta nas zopet odpelje v gozdne globine. Le redko se med visokimi smrekami in starimi bukvami zasvetlikajo v daljavi skale Bijelih Stijen, kamor smo namenjeni. Toda Velika Kapela turistom ni naklonjena. Na vse kriplje hoče ohraniti svoje devištvo. Cesta zavije vstran, pa tudi pot, ki se odcepi na ovinku, kmalu izgine. Tovariš je že pri vrazjih dolcih sveto prisegel, da ne bo več hodil po krajih brez poti; a kaj hočemo, ko drugega ni! Laziti moramo po pragozdu, kakršnih je v Jugoslaviji malo. Že dolgo ni tu pela sekira in le redko je stopila človeška noga v to samoto. Vprek leži staro polomljeno drevje, napol strohnela debela in odkrhnjene veje. Prodirati moramo skozi grmičevje ter robidovje in plaziti se preko kraškega skalovja, skrbno pazeč, da ne zaide noga v eno neštevilnih razpok. Drevesne krošnje zapirajo pogled v daljo in le približno lahko sledimo svojo smer. Vzpenjamo se navkreber, da bi prišli do vrha, ki bi dovolil vsaj malo orientacije; pa tudi njega je težko najti. Vendar ga dobimo. Oh, kako smo se motili, ko smo verjeli onim v Mošunah, da je slabe tri ure do Bijelih Stijen! Toliko časa smo že hodili in sedaj se nam pokažejo stepe ne tik pred nosom, temveč vsaj dve uri daleč... Sopotnika nista nič kaj vesela; sita sta blodnje po gozdu. Pa je prav to zanimivo, da hodiš tam, kamor še ni prišlo mnogo ljudi. Nju žene želja po stezi vedno dalje, da ju komaj dohajam, ko se povsod zamujam z ogledovanjem rastlinstva in uživanjem lepot neskaljene narave.

Končno se pokaže pred nami steza in na drevesu kraj nje rdeč krogec z belo piko. Po dobri četrt ure se pokažejo pred nami Stijene. Steza vodi med nje na majhno ravnico, obkroženo s skalami in gozdom, sredi nje stoji planinska kočica. Rudotu naloživa skrb za

Bijele Stijene

Foto M. Zalokar

kosilo, sama greva plezat po skalah. Kompaktni apnenec je zjeden od dežja na vse mogoče načine; tu teko po steni navzdol globoko vdolbeni žlebiči, značilni za Kras, tam ima skala ostro izbrušen rob, da bi se skoraj prerezal na njem; ponekod so izžrte vdolbine ali celo nekakšne ročke, ki nudijo plezalcu varen prijem.

V razpokah imajo svoje zavetje kraške cvetlice, najdemo pa tudi znance z naših planin. Tovariša sta si grenki rman (*Achillea clavennae*) in planika, oba se ponašata z belo puhastimi listi in s stebлом. Komaj vidne razpoke je izrabila zase ena najlepših praproti, sršaj (*Asplenium fissum*), ki sliči naši pozidni rutici, a ima lističe drobnejše, črtalasto deljene. Družbo ji dela hribska resa (*Alchemilla velebitica*) s srebrno obrobljenimi, prstasto deljenimi listi. Senčne in vlažnejše kraje si je izbrala nežna lepnica (*Heliosperma pusilla*). Razmetano skalovje po dolcih med stenami krasi najraznovrstnejše cvečice in grmičevje. Nikjer ne manjka košutnika; po kontrastih barv preseneča srpnik (*Saussurea discolor*), katerega listi so zgoraj temno zeleni, spodaj pa snežnobeli, v okras so jim pa modri cveti.

Med stenami se vzpne plezalna pot na vrh. Tu šele prav občutimo krasoto Bijelih Stijen (1330 m). Ako se je Viševica ponašala s svojim razgledom, lahko one tekmujejo s svojo divno pokrajino. Iznad mrkih gozdov se nenadoma dviguje divje razmetano belo skalovje z nešetimi vrhovi in »vrtlički« med njimi. Preko njih gre po vsej Veliki Kapeli pogled, ki ga na severu zapira Bjelolasica in v daljavi bizarni Klek, na vzhodu Velebit in morje. Nazaj gredé se spustiva v vrtlič, da si ga ogledava. Prav na dnu v kotu, zaščiten

pred solncem sredi poletja, leži le 1300 m nad morjem — sneg. Ohranil se je v tej naravni ledenici, ko se je pozimi nakopičil na dnu; težki mrzli zrak nad njim ga je ščitil pred lahkim toplim, da je ostajala toplota okoli njega le nekaj nad ničlo. Ni torej čuda, da sta tu še pomladansko cvetela vraničnik (*Chrysosplenium alternifolium*) in rumena vijolica (*Viola biflora*).

Nadaljujemo po stezi skozi gozd, večni gozd, ki ni pust in neslikovit; lep je, poln življenja in sprememb. Krasi ga drevje, ki hrepeni kvišku k svetlobi; mogočni starci jo že nemoteno uživajo, mladina pa se mora prerivati med njimi, da tudi ona postane deležna dobrote solnčnih žarkov. Tla so vsak korak drugačna, stopati je treba preko skal, ogibati se vrtač, a včasih teče steza v mirni dolinici po mehkem mahu.

Tretji dan potovanja pridemo med ljudi v trg Mrkopalj (824 m). Sredi kraškega polja so postavljene hišice ob cesti, ki pelje od Loke na Ogulin. Prebivalstvo je večinoma delavsko; saj živi tu skoraj vse od lesa. Znan je Mrkopalj kot zimskosportni kraj; množine snega, ki zapade pozimi, nudi lepo priložnost za smučanje po okoliških travnikih. Velik nedostatek večine tukajšnjih krajev pa je pomanjkanje vode; le redki so studenci, največ jo zajemljejo iz kapnic.

Nekoliko oddaljeno Begovo razdolje je bila odhodna postaja za Bjelolasico. Pot na njo bi morala biti markirana, pa sva le redko opazila kako znamenje, na križiščih ga gotovo ni bilo. Pa tudi na stezi sva srečala le tu in tam rdeč krogec, narisana na majhen kamen sredi poti, ob katerega se lahko vsakdo spotakne, da ga preobrne. To me je spomnilo na markacijo pod Smrekovcem, ki je bila narisana na krak vrteče se lese. Ko sem šel mimo, je bil znak obrnjen ravno v nasprotno stran, tako da bi bil zgrešil pot, če bi me ne bil opozoril neki kmet.

Prehodila sva že tri poljane (veliki travniki v gozdu); na zadnji bi morala zaviti na levo v hrib, a poti nikjer. Vprašala sva pastirja, starega možička, ki je sedel sredi svoje drobnice na skali, modroval o ne vem čem in včasih zavpil nad živino. Ta nama je dal toliko nasvetov, da sva z lahkoto našla pravo pot. Bukova hosta nas obdaja in, kadar se malo razredči, lahko vidimo Bijejele Stijene globoko pod seboj. Zdajci stopiva na travnik, močan veter piha z juga, da se komaj drživa pokoncu, ko se vzpenja na vrh. A vrha ni. Dolgi greben Bjelolasice, ki se znižuje proti jugovzhodu, ima pet vrhov; severni je pravi. Pot do njega vodi ves čas preko travnikov; trava in vsakovrstna zelišča preraščajo kamenje, skrivajoč razpoke. Končno stojimo na najvišjem vrhu Velike Kapele, na Bjelolasici (1533 m). Pod nami se razprostira vsa Velika Kapela ko na dlani. Kamor pogledaš, povsod neskončni gozdovi; le tu in tam gleda iznad njih skalnat vrh ali pa se blešči med njimi svetlozelena poljana. Obzorje zakriva megla in le s težavo se razbereta Velebit in morje; a v jasnih dneh sega pogled do naših planin.

Pestra je rastlinska odeja, ki prekriva vrh. Skoraj pravcate travnike tvori prekrasna planinska možina (*Eryngium alpinum*), ki je pri nas že skoraj zatrta. Vse je modro na njej: zgornji del stebela,

drobno nacepljen ovojek z nežnimi trni, krovni lističi in cveti. Kjer je manj skalovito, delata velike združbe čmerika (*Veratrum album*) in čermaš (*Allium victorialis*), a med njimi bleste ponekod ognjeno rdeči cveti zlatega jabolka (*Lilium carniolicum*). Pravi kraševac je *Hedraianthus croaticus*; njegovi zvončasti modri cveti se dvigajo med pritalno listno rožico.

Nikjer nisem našel ruševja, ki bi ga bilo pričakovati. Šele ko sva nadaljevala pot po grebenu proti jugovzhodu, nama je zastavilo pot. »Okoli?« Prevelik ovinek bi bil. Po vršičkih grmovja skakljati se ne da, med vejami se prerivati je prevelika muka. Pa najdeva nekak jarek med ruševjem in se splaziva po vseh štirih pod vejami.

Hedraianthus croaticus

Foto M. Zalokar

Ni tako hudo, le nahrbtnik se zatika za veje. (To me spomni na kamelo, ki živi zato v puščavi, ker se ji grba ne more nikamor zatakni.) Ko se ruševje konča, imava nekaj časa prosto pot.

Nova zapreka je nizko bukovje, tako značilno za tukajšnje vrhove. No, saj ne more nič za to, če nama nagaja. — Veter vedno buči preko njegovih vrhov, da kar ne more in ne more zrasti pokoncu, kakor se spodobi. Sicer je pa prav zabavno hoditi skozenj. Gledati moraš, da najdeš čim lažji prehod; pred izredno goščo moraš kreniti na levo ali desno, razgrinjati moraš veje in če se pojavi majhna praznina, se razveseliš in stečeš preko nje; kar te zapeče po golih nogah: obilica pohojenih kopriv se dviga za tvojo potjo. Če končno prideš na ravno goličavo, pa moraš skakati preko skal in paziti, da ti gad ne da okusiti svojih zob... Tako se srečno preriješ do konca grebena in si hočeš počiti.

Joj! Prej sem imel za nahrbtnikom zataknen površnik, zdaj ga ni več. Pogledam, ali ga morda nimam na sebi; potem hajdi nazaj ga

iskat! Nisva se še prav oddahnila od goščave, pa morava zopet vanjo, obremenjena še s skrbjo, ali bova dobila površnik ali ne. Le enega se ni bilo treba bati, da bi ga namreč kdo — odnesel. Tako laziva nazaj pol ure daleč. Slediti morava svoj pot. Tu najdeva pohojeno travo, tu so koprive, zdaj opazim rastlino, ki je že prej obrnila mojo pozornost nase, in po vsem naravnava pot. V gošči so še dobro spomniva vej, preko katerih sva se spotikala: ni tako težko biti stezosledec. Nenadoma začujem tovarišev »živio« in vesela se v brzem teku vrneva k nahrbtnikom, da z zadnjimi kapljicami vode in s poslednjim koščkom čokolade dostojno proslaviva dogodek.

Zopet naju sprejme gozd v svoje zavetje in po njem se spuščava strmo navzdol, dokler ne najdeva steze, ki naju privede v dolino. Že od daleč vidiva potoček, ki se vije preko Jasenaškega polja. Močan kraški izvirek bruha na dan. Voda je pronicala s površja skozi neštete razpoke v kameninah in se je zbrala po podzemskih rovih in cisternah pod Bjelolasico. Razveselila sva se žive vode, ki je že štiri dni nisva videla. Kar skočil bi vanjo in se okopal, ko bi ne bila tako ledeno mrzla. Le počasi jo je mogoče piti, tako mrazi v usta. Trenutek držiš v njej roko, pa jo že moraš umakniti.

Po petih kilometrih smo v Jasenku, ki leži na velikem kraškem polju ob cesti Novi—Ogulin. Kraj je tak ko vsi drugi na Veliki Kapeli: ena ali dve veliki parni žagi in lesene hišice. Le vode ne manjka; ob robu doline prihaja v več izvirih na dan, ker ji glinaste zemeljske plasti onemogočajo nadaljnje prodiranje v globine.

Zadnji dan na Kapeli. Ponoči je mogočno treskalo in lilo z neba; že sva mislila, da nama bogovi niso več naklonjeni. A prebudi naju zopet vedro jutro; sveža se odpraviva na poslednji cilj poti, na Klek nad Ogulinom. To je ona tajinstvena gora, o kateri pravijo, da je priljubljeno zbirališče čarovnic. Ni čudno, da se je razširila ta bajka; saj bizarna oblika Kleka kar nehote spominja na čarobne sile. Od zahoda proti vzhodu se polagoma znižuje gozdnat greben, nekje v sredini se nenadno dvigneta nadenj dve koničasti skali, ki štrlita kakor škrbini v zrak. Nekoliko vzhodno je nasajena na greben ogromna skala, ki se dviga s strmimi stenami 100 m višje.

Nekaj časa ubirava cesto proti Ogulinu, nekoliko dalje od samotne cestarske hiše zavijeva na stezo proti Musulinskemu Potoku, ki leži tik ob vzhodju Kleka. Tu sem se na čudežen način seznanil z redko rastlinico. Majhen studenček ob stezi naju je zvalil, da si skuhava zajtrk. Krajšal sem si čas s pregledovanjem rastlin v bližini. Nenadoma opazim tik ob vodi rastlinico z ovalnim lističem in s podolgovatim nastavkom, iz katerega se vsipajo trosi. To je bližnji sorodnik praproti, *Ophyoglossum vulgatum*, ki ljubi vlažne kraje; tu mu je zadostovala majhna mlaka sredi suhega travnika.

V Musulinskem Potoku nama dado mnogo nasvetov, kod naj se vzpenjava; pa se jih ne drživa preveč. Nazadnje jo mahneva brez poti po gozdu, da bi si čim bolje ogledala Klek. Po grebenu prideva do vzhodja skal, kjer je varna steza na vrh. Doslej smo bili v krajih, ki jim Bog obrača hrbet; sedaj pa lahko na vsak korak srečavamo znake civilizacije: na tleh papirčke ali ostanke pojedine, na stenah

Vrh Bjelolasice

Foto M. Zalokar

pa z napisom ovekovečen izliv turistove duše. Stene so pač dovolj visoke in obširne, da majhen napis ne kvari njih lepote.

Na skalah srečamo znanca z Bjelolasice, modri *Hedraianthus croaticus*; kraj njega so jajčasti, nekoliko lepljivi lističi, ki spominjajo na jegličice, in res je to *Primula Kitaibeliana*, stalni gost kraških planin. Nedaleč se beli majhna ruša smiljke (*Cerastium lanigerum*), ki ima liste porasle z dolgimi dlakami, in bele zvezdaste cvetke. Na vrhu skal razprostira svoje veje ruj (*Cotinus cogyggria*), ki že kaže jesenske barve: listi postajajo rdečkasti, konce vej krase rumeno-rdeči šopki, ki nosijo plodove. Strmi breg prerašča silje (*Laserpitium siler*) in med njim se dviga kakor rumena sveča čudna rastlina: nič zelenih listov, namesto njih so le rjavkaste luske na močnem stebalu, ki nosi na vrhu v klasu gosto rumenkasto cvetje. To je naš največji pojalnik *Orobanche laserpitii sileris*; parazitira na koreninah silja, ki mu daje dovolj hrane, da je ni treba z lastnimi močmi pridelovati.

Sedaj pa na vrh! Tako nedostopen se je zdel, pa se vije nanj prijetna stezica med skalami. Na glavi je majhna ravnica — plesni oder čarovnic — s katere ima popotnik prekrasen razgled. Zadaž vidi skoraj vso Veliko Kapelo, tja do Velebita in bosanske Plešivice; proti severu prehaja gorovje v gričevito pokrajino, ki se končuje daleč nekje v megli. Skoraj pod nami je v zelenje zavit Ogulin; vidiš lahko železnico in skoraj bi ji sledil do Zagreba. Da! Ob tem razgledu si za vedno vtisneš v spomin lepote naše zemlje.

Teško je slovo od gora. Le nerada se spustiva v dolino in ob zadnjih pozdravih solnce izza Kleka stopava proti postaji v Ogulinu.

Zbogom, Velika Kapela! Zbogom, lepa Hrvatska zemlja! Hvaležen sem ti, da si mi odkrila toliko svojih lepote. Burni Bitoraj s svojimi vražjimi dolci, Viševica s pogledom na Kvarner, razorane Bijele Stijene, visoka Bjelolasica, čudoviti Klek — vse to se meša v mojem občutju z ropotom koles, ki nevdržno hitijo proti domu.

Pavel Kemperle:

Severno-zahodni raz Vršiča (v Savinjskih)

O Veliki noči sva se kaj slabe volje vračala s Korošice preko Petkovih Njiv v dolino. Niti toliko nama ni bilo vreme naklonjeno, da bi si dol grede mogla ogledati steno, ki se dviga vzdolž peščenega plazu (Šraj-peska). Stena Vršiča je bila ovita v gosto meglo; od časa do časa se je sem od nje zaslíšal piš suhega snežnega plazu in sva le po tem sklepala, da sva ji blizu.

Stena Vršiča je znana po svojih stometrskih, navpičnih, gladkih platéh, nepreplezanih. Nepreplezljivih? Midva sva čakala na lepše vreme, da greva tja pogledat in morda poskusit.

Prišli so to leto lepi dnevi svetnikov Pankracija i. dr. z »mokro« Zofijo vred. Tisto soboto popoldne sva se s polno opremo podala na pot.

Drugo jutro sva bila zgodaj na nogah. Nebo je še vedno kazalo svojo lepo stran, zato sva se hitro odpravila na pot. Ko sva stopila v dolino Bele in sva si ogledala svoj cilj, sva bila v dvomu, kje naj greva, da bi prej prišla do stene. Tovariš je predlagal pot čez Orličje; ker pa bi se tam morala otepavati z borovjem, sva se odločila za pot čez deveto lovsko stojišče. Te poti pa nikakor ni hotelo biti konec. Od 9. stojišča sva se še kakšno uro rinila čez drn in strn tako, dokler je nisva končno primahala pod plaz. Bolj ko sva se dvigala, po meleh, manj sva imela upanja o izvedljivosti ture; končno sva se ustavljala že vsakih 50 korakov in iskala možnosti prehoda. Toda povsod se je raztezal gladek masiv, brez vsake razčlembе. Kam in kako torej?

Steno Vršiča preseka v sredini velika grapa, ki v spodnjem delu prehaja v skalnat skok. Tukaj sva končno našla v desni strani grape raz, ki se je strmo dvigal v steno. Hitro sva se odločila za poskus. Zavila sva proti steni, mimo velikega rjavega odloma čez skalnat prag in se zakrila pred padajočim kamenjem. »Krušljivo bo,« sem tovarišu dejal, ko sva se preobuvala v plezalke. Kmalu nato je Bine že vlekel za dolžino vrvi. Spustila sva se kar v prvi stolp, ki nama je kljuboval nasproti. Za prvo varovališče je Bine zabijal klin; pa sva videla da s klini ne bova dosti opravila, in sva se zato tem pazljivije le z naramnim varovanjem pomikala dalje. Kmalu sva imela prvo etapo za seboj; na vrsto je prišel drugi, tretji stolp. Tako sva prelezla celih devet krušljivih stolpov, ki v gornjem delu raza postajajo manj koničasti (težji so prvi trije). Nikakor pa nisva mogla ugotoviti, kak je položaj više v steni; saj so nama stolpi vedno zapirali pogled. Držala sva se trajno ostrine raza; kajti na severozapadno stran padajo pečine v gladki steni proti Šrajpesku; na severno pa v drnastem svetu v peščeno strmo grapo, ki je bila topot še vsa zasuta s snegom. Raz prehaja proti vrhu v kratek, ne težaven greben, s katerega sva izstopila za dolžino ene vrvi od piramide. — —

Višina raza je tri sto metrov, tura srednje težka, krušljivost izredna. Čas plezanja: 5 ur; tura letna. —

Po dobrem odpočitku sva se vračala preko Presedljaja v Kamniško Bistrico.

Plezala: Bine Benkovič in Pavel Kemperle, 15. V. 1938.

O p o m b a : Z alpinističnega stališča ni ovire za objavo. — Za alpin. odsek SPD: ing. Avčin.

Zopet naskok na Everest

Lanska odprava na Everest je naletela na izredno slabo vreme v Himalaji. Še preden so mogli pripraviti zadnji naskok na glavni vrh, je odpravo presenetil monsum, ki je za več tednov prezgodaj pričel prinašati iz Indijskega oceana ogromne množine padavin. S tem je onemogočil vsako nadaljnje prodiranje, in dragocena odprava je morala vseprezgodaj nazaj v domovino.

Že prej pa so se oglašali kritiki himalajskih odprav, naštevili so napake, ki so se storile. Glavni naj bi bili: preveliko število članov glavne odprave, a premajhno število samo izbranih hribolazcev, sposobnih in določenih za naskok sam. Pogrešno je bilo tudi to, da so se odprave doslej omejevale na oni borni edini mesec tik pred poletjem in pred izbruhom monsuma, ko se sme računati na razmeroma lepo vreme, ki je v Himalaji, posebno v njenem vzhodnem delu, tako redko. Kritiki namreč deloma upravičeno dostavljajo, da je po končanem monsumu v jeseni zopet ugodna prilika za poskuse z velikani v Himalaji.

Nova odprava je vpoštevala predvsem prvi dve napaki, zadnje navedene pa ne; kajti zadevni kritiki niso pomislili, da je ob času lepega vremena v jeseni dan že prekratek za potrebne dolge podvige v orjaškem gorskem svetu. Ta odprava je torej število članov omejila na sedem prvovrstnih mož, ki si jih bomo še ogledali. Četudi so to izbrani planinci, pa sestava iz samo sedmih mož nikakor ne bo vseč pristašem prejšnjih načinov himalajskih ekspedicij; oglašajo se že novi kritiki in prerokujejo neuspeh. Toda če presodimo dane možnosti manjše odprave, moramo priznati, da je za manj mož treba manj opreme, manj hrane in mnogo manj nosačev. Zaradi tega se bo nova odprava mnogo, mnogo hitreje gibala in bo manj odvisna od armade nosačev, ki so za številnejše odprave morali iz nižin Indije v ledene višave za več mesecev znositi ogromne količine potrebščin. Mobilnejša odprava bo hitreje napredovala in bo mogla tisti svoj mesec, ki pri himalajskih razmerah tudi ni zanesljiv, lažje in bolj temeljito izrabiti kakor dosedanje.

Pri opremi se bodo ti možje zanašali na lastna pljuča in na redki zrak Everesta. Ne bodo namreč vzeli s seboj aparatov s kisikom; res, da jim ti nudijo v največjih višinah možnost sigurnega dihanja: toda kaj, ko je v onih višavah tako težko nositi vsak gram opreme, a kisikovi aparati so zelo težki!

Srečna je tudi sestava odprave. Prejšnje so se delile v naskakovalni in v pomožni, oz. znanstveni oddelek. Če je le en član prvega oddelka obolel, je to že ogrožalo naskok sam, ko je itak bilo tako težko najti primeren dan za to. Tokrat pa so vsi člani sposobni za končni naskok in vedno jih bo nekaj pripravljenih, da izvedejo končni polaz na vrh. To razdelitev ali bolje: to poenostavitev odprave so povzročili ne samo kritiki, ampak izredni uspehi dveh prav majhnih odprav, ki sta se l. 1935., pod Shiptonom in Tilmanom, brez večjega spremstva, s samo izbranimi planinci, povzpeli na nekatere velikane v Himalaji. Posebno se je zavzel svet ob vesti, kako sijajno je H. W. Tilman z majhno družbo polezel na vrh nad 7800 m visokega orjaka Nanda Devi, ki pri tem ni rabil daleko tako obsežnih priprav kakor prejšnje himalajske ekspedicije. Ravno Tilmanu so letos poverili vodstvo odprave in so dobro storili; kajti proslavil se je ne samo v Himalaji, ampak polezel je tudi na najvišje vrhove v Afriki; na Kilimandžaro je šel kar sam in l. 1935. se je vadal v samostojnosti po Himalajskih gorah.

Po sposobnosti je Tilmanu enak Odell. Za seboj ima neštete polaze v izvenevropskih gorah, poskusil pa se je tudi že z Everestom. Dasi je že štirideset let star, je še najkrepkejši planinec izmed sedmerih izbranih mož. On je tudi tisti, ki je v najvišjem taboru na Everestu opazoval polaz Malloryja in Irvinga in jih je že proti vrhu videl za vedno izginiti v megli. Kdo ve, če se mu ne bo primerilo, da bo on našel njuni trupli tam tik pod najvišjim vrhom ali celo na njem samem?

Poleg navedenih so v družbi še Oliver, Warren, Lloyd, Smythe in Shipton. Prvi se je proslavil pri vzponu na Trisul, Warren se je izkazal kot izredno sposoben in vztrajen planinec pri težavnem polazu proti vrhu Everesta l. 1936. Tudi Lloyd se je vedno odlikoval pri podvigih na Himalajske gore; nanj stavijo velike upe, kadar bo šlo za zavzetje končnih strmin Everesta. Kdor je kaj več čital o vzponih veleplanincev v Himalaji, se bo gotovo spomnil imen čudovito hladnokrnega in neizmerno vztrajnega Smytha in njemu enakega Shiptona. Vsa Anglija je ponosna na ta dva moža; ne pomišlja se jih imenovati najboljša angleška veleplaninca.

Tako upajo, da se bo tej družbi prvovrstnih mož posrečilo priti na vrh Everesta. Seveda, kdor pozna človeške moči in ve, kakšne težave se stavijo planincem v najvišjih legah Himalaje, ta se ne bo drznil ničesar prerokovati. Vrh sam je bil sicer že mnogokrat od dokaj blizu fotografiran; toda kljub temu ni mogoče prav točno reči, kakšne ovire se bodo plezalcem stavile na zadnji piramidi v bran. Kakor prejšnje odprave, mora tudi ta, ki je sicer okretnejša, še vedno računati samo z enim mesecem — če bo vreme ugodno in jih monsum ne bo prezgodaj presenetil in če bo severni zapadni veter zadosti močan, da bo odpihal in posnažil sneg z onih skrajnih strmin; le tako je mogoč naskok na zadnje strmine. Tem »če« se pridružijo v polni meri vse druge težave visokih gora, ki kakor zahrbtno preže na človeško življenje: kako blizu smrti sta bila lani Shipton in Wyn Harris, ko se je z njima utrgal plaz pod Everestom in se je — z njima — čudežno ustavil tik nad silnim prepadom! Končno še strašni mraz tam gori, ki se mu je tako težko ubraniti in ki more v onih višavah še tako utrjenemu planincu v možganih povzročati težave, neslutene planincem v Alpah. Res so navedeni možje naštete nevarnosti preizkušali že v Himalaji sami in so deloma privajeni redkemu zraku v onih višavah; vendar kdo ve, kaj ima vsemogočna природа še pripravljenega zanje v bližnji bodočnosti?

(Dostavek uredništva: Odprava je sprva dobro napredovala; zaradi letos izredno zgodaj nastopajočih neugodnih vremenskih razmer pa se je morala predčasno vrniti.)

Foto ing. Avčin France

Pogled proti Voglu iznad Srednje vasi

V carstvu kraljeve rože

(V varstvo planinske flore.)

Zamaknjena zrem v strme pečine, ki se dvigajo nad menoj. V tesnem obzoru se stiskajo skala ob skalo, skala na skalo. Tisočletna ljubezen jih veže v odporno silo, da uspešno kljubujejo valu sovražnikov. Temno in mračno upirajo pogled v dolino in se zrcalijo v bistrem toku Sava.

Podzavestno me premaga njih pogled. Z nejasno slutnjo in v dobrem upanju, da čuvajo te pečine bogat prirodni zaklad, stopam po zdaj strmi, zdaj položni poljski poti navzgor. Od časa do časa se odpre razgled v tiho skalovje; pospešim korak. Po travnikih poganjajo prve spomladanske cvetlice in se pozdravljajo z zapoznelimi ostanki snega. Zima in spomlad si podajata roko.

Strma in spolzka steza skozi gozd me privede na vrh. Pred nekaj leti mu je požar uničil drevje. S svojim koščenim ogrodjem stoji tukaj drevesa; trdovratno se upirajo vetru, z rahlim šepetom pa klone pred njim njih novi sveži rod.

Pred menoj se boči hribovito Zasavje, gosto poraslo z drevjem ali pokrito z lepimi polji in travniki. Le tu pa tam se kažejo gole skale. Globoko v dolini prodira Sava svojo pot. Kakor peščica zrn so potreseni beli trgi in vasice ob njenem bregu in po pobočju Zasavja. Tik pod menoj se vzpenjajo v modrino neba.

Brez pomisleka stopim s steze v zapuščeni gozd. Preplezvam nekaj skal in se najdem v grapi, obrasli s travo in z nizkim grmičjem, posuti z jesenskim listjem in dračjem. Ob straneh se dvigajo strma drevesa ali se bočijo skale.

En sam pogled v to zapuščeno grapo me priveže nase. Sveži, rožnati cvetki resja jo preplavljajo, med njim pa se modrijo lepe čašice svišča. Više gori med skalami jih obseva s svojo solčno rumeno barvo iglec. V hlastnem navdušenju si odtrgam nekaj cvetov. S šopkom v roki stopam med tem rajskim cvetjem. Mahoma mi zastane noga — korak pred menoj: belo cvetje. Na kratkem stebelcu, v naročju ozkih podolgovatih listov tvorijo čašice ob čašici velik cvet. Nekaj korakov za njim drug cvet in, čim dalje sega moj pogled, tem dalje se vrstijo beli cveti. Moja roka seže po najbližjem in že krasí gumbnico na mojih prsih — kraljeva roža, cvetka grofa Blagaya.

Brezbrizno sledim od cveta do cveta, nad menoj pa se zlati zvesti spremeljevalec, iglec. Sled me vodi v objem strmih pečin. Zdi se mi, da niso več tako mračne in grozeče. Prijazno mi nudijo gladke stopnje in trdne oprijeme. Tam med skalami išče svetlobe in solnca zadnje, staro, sključeno drevo; na njem si želim odpočitka in si ogledati bajni svet okoli sebe. Toda glej čudo! — Nejasna slutnja se je spremenila v resnično pravljico: Nad menoj se naslanjata skala ob skalo, ki se nekoliko nižje razširjata v trikot. V tem ozkem kotičku, na vlažni zemlji, ki jo od časa do časa ogreva solnce, si je poiskala varno domačijo kraljeva roža. Cvet ob cvetu tvori veliko, belo ploskev. Sto, dve sto, tri sto — moje oko ni možno, da jih prešteje.

V slastnem pohlepu že sanjam, kako bodo krasile moj dom. Čemu bi samotarile tukaj, kamor le redko zaide človeško oko? Pri meni pa bodo imele nešteto občudovalcev, z zavistjo bodo gledali na moj zaklad...

S ponosom se zazrem v odtrgano kraljevo rožo na svojih prsih. Tedaj se nenadoma zavem: žalostno poveša cvetka glavico, umirajoč se ozira po svojih tovarišicah. — Glej, ali v strahu ne zatrepetajo tudi te! — In ti, odtrgana? Ljubili in občudovali te bodo danes, jutri še, potem boš med gnilimi, tebe nevrednimi odpadki doživela sramotno smrt! Zločin je bil storjen, moja roka ga je zagrešila! Roka me peče in skeli. S kesanjem se sklonim nad živimi cvetkami pred seboj: »Oprostite mi, ljube cvetke, skruniteljici! Ne bojte se več! Nisem vam prinesla smrti, le božam naj vas.«

Lahek vetrič je zapihal. Molče se sklanjajo bele cvetke k meni. Blažena, zamišljena se zazrem v carstvo kraljeve rože, v osrčje Kozjega v prelepem Zasavju.

Živi tukaj, kraljeva roža, kot bogat prirodni zaklad teh strmih pečin! Leto za letom te bodo obiskovali redki občudovalci in, kdorkoli bo občudoval tvoj opojni vonj in tvojo lepoto, ta bo razumel tudi tvoj klic po življenju.

Náš kotiček

Antse:

IZ DNEVNIKA PLANINCA

2.

Visoko v grebenih sem počival, kar je zrasel pred menoj pes-ovčar. Drug v drugega sva gledala.

»No, kaj boš povedal, Čuvaj?« ga ogovorim.

On me gleda in se ne gane.

Potem se priplazi k mojim nogam, žalostno zacvili in me potegne za rokav, obrne glavo v drugo smer in žalostno zateguje.

Vstanem, oprtam nahrbtnik in hočem nadaljevati pot. Pes pa mi zastavi korak, žalostno me pogleda, zajoče in me popade za rokav ter vleče navzdol.

Grem z njim, kamor me vodi.

Hodiva preko skal na pašnik skozi gozd, navkreber zopet, prideva čez pol ure na drugo planino, kjer ugledam pastirski stan.

Pes zalaja in pospeši korak.

Kmalu sva pri koči.

Odprem.

Na klopi, naslonjen ob steno sedi nepremično star pastir, pred njim na ognjišču latva kislega mleka, žlica, kruh. Oči steklene strmé, kam?

Mrtev.

Pes žalostno zateguje. —

Kako lepa je pastirska kočica v svoji preprostosti, kakršno more biti le življenje ob čredi na paši v planini!

Okrepčati se je hotel, pa ga je poklical On, katerega je molil vsak dan in mu zaupal ter potožil vse. Omahnil je kakor skala, ki se utrga in zdrkne v prepad.

Ura je še tik-takala; opomnila me je, da poiščem najbližje selišče.

Pes me je razumel.

»Se pridem!« sem mu prikimal pri vratih.

Žalostno me je pogledal. V očeh sem čital hvaležnost in zvestobo.

Potem se je vlegel k nogam mrtveca.

Njegovo zategovanje me je spremljalo vso pot v dolino.

Obzor in društvene vesti

Slovenski planinci ponovno na Mont Blancu.

Lanskega avgusta (1937) so se odpravili člani SPD: Handl, Kopinšek, inž. Lavrenčič, inž. Unger Ullmann (Celje) ter člani SPD — Maribor: dr. Kac in dr. Velker v Courmayeur (Italija) pod Mont Blancovo skupino. Skrajno slabo vreme je onemogočilo izvedbo vseh tur, ki jih je imela ta skupina na programu. Iz Refugio Torino (3323 m) so dosegli skupno vrhova Le Grand Flambeau (3562 metrov) ter Le Petit Flambeau (3437 m). Ker se je vreme še poslabšalo, je odpotovala skupina v Pariz. Ostal in vztrajal je edini inž. Unger Ullmann; ta je pozneje z vodnikom Bertholierom traverziral Mont Blanc iz Courmayeura preko Refugio Gonella, Dôme du Goûter—Mont Blanc—Mont Maudit—Mont Blanc de Tacul—Refugio Torino—Courmayeur. — Pri povratku iz Pariza sta oba Mariborčana še enkrat naskočila Mont Blanc, in sicer tokrat s francoske strani (Chamonix). Pri najlepšem vremenu sta dosegla vrh preko Grandes Mulets—Vallot; vrnila sta se po isti poti.

Letos 23. avgusta so se Celjani zopet odpravili v Courmayeur (Kopinšek, inž. Lavrenčič, Wrentschur, inž. Unger Ullmann — vsi člani SPD — Celje). Pri najslabšem vremenu so preplezali 26. VIII. Aiguille du Géant (4014 m), in sicer oba vrhova (Pointe Sella in Pointe Graham). 28. in 29. VIII. so dosegli

glavni vrh Grandes Jorasses (Pointe Walker — 4208 m) po varianti Rocher du Reposoir. Dva dni kasneje so skupno traverzirali Mont Blanc, in sicer iz Courmayeura: Visaille (1653 m) Glacier de Miage—Refugio Gonella (Cabanne du Dôme (3071 m)—Glacier du Dôme—Col de Bionnassay—Dôme du Goûter (4303 m)—Vallot (4362 m)—Mont Blanc (4807 m)—Mur de la Côte—Col de la Brenva (4333 m)—Col du Mont Maudit (4360 m)—Col Maudit (4051 m)—Mont Blanc du Tacul, Col du Midi, Glacier du Géant, Refugio Torino, Mont Frety, Courmayeur.

V noči od 25. do 26. VIII. sta sodelovala Kopinšek in inž. Unger Ullmann pri reševalni ekspediciji smrtno ponesrečenega vodnika Ottone Brona iz Courmayeura.

Kopinšek, ki je bil vse te izlete pripravil že prej, je dosegel za vse udeležence pri CAI Torino znaten popust za koče ter gratis-vizume pri konzulatih.

Podroben opis teh tur bo »Planinski Vestnik« priobčil kasneje.

Edo Deržaj, razstava planinskih slik. — Naše planinsko glasilo je stvarno in moralno obvezano, da med načelno važne pojave v razvoju in napredku našega planinstva uvrsti in med njimi utrdi vsaj s stvarno omembo umetniško razstavo samih planinskih slik Eda Deržaja; razstava je bila otvorjena 11. maja t. l. v Jakopičevem paviljonu in je našla dosti priznanja, zlasti zaradi posebnosti, da je slikar sam prvovrsten planinec-plezalec in da kot tak neprimerno bolje pozna in more doumeti znamenitosti in tajne visokega gorstva in njegovega življa. Razstavil je 108 planinskih ali po planinstvu navdihnutih slik; nobeden izmed njegovih prednikov se ni tako uživel v samosvojo, po stvari in duhu ne ravno lahko pristopno planinsko pokrajino. — Deržaja odlikuje močan temperament, oster opazovalni dar in — kar ni svojsko vsakemu umetniku — vztrajnost pri delu, ne oziraje se na nepriznanje tu pa tam: Deržaj odgovarja in se — molče — brani z delom in z deli. Od zadnje njegove razstave (1935) so minila tri leta; sedanjih 108 slik obsega oljnat, akvarele, lesoreze, linoreze, perorisbe. Tehnično obvlada vse te vrste; mojster pa je v risbi, s katero nam je uprizoril dvanajst »figur iz triglavskih bajk« (škrat, divja jaga, beli konj, bela kača, zlatorog, divji mož, škopnik, čatež itd.). V take risbe se posebno zna vmisлити in uživati in bo po vsej priliki postal specialist za nje; saj se v taki stroki odločno uveljavlja z izrazito smerjo k plastiki za otroško naivnost, ki jo uspešno polaga pred občinstvo s svojo originalno založbo »Pikapolonca«, katere druga knjiga, krepko nazorno »Ho! Ho! Ho!« je nedavno izšla v prid in veselje abecedašev. J.

Smrtna nesreča na Triglavu. — † **Rajko Justin.** — S svojega stanovanja na Livadi 19 ob Ljubljani je znani »rekorder Šmarne gore« vsak dan obiskal svojo »Goro«; šele gori je zajtrkoval. Ako je — po drugih obveznostih, n. pr. s turo na Triglav — ta svoj obisk zamudil, jo je mahnil na Goro kar dvakrat na en dan. Na Velikega Šmarna dan je letos dopolnil svoje 73. leto; kakor je kot otrok, rojen iz obrtniške rodbine v Florijanski ulici, lazil po strminah ljubljanskega Gradu in nabiral cvetlice, tako je vse življenje ostal planinec in botanik, najprej po učiteljski maturi (1885 v Kopru) kot učitelj in nadučitelj v raznih krajih, sestavno pa po prevratu, ko je bil dodeljen vseučiliškemu botaničnemu inštitutu, kjer je deloval do upokojitve leta 1925; ter končno neobvezno po svojem nagonu prav do zadnje ure. Po svojem obsežnem in temeljitem znanju rastlinstva, pridobljenem v polstoletnem raziskavanju in uku, je bil na glasu tudi v inozemstvu; strokovno slovstvo mu bo priznalo mesto, ki ga zasluži.

Kakor vsako leto, se je tudi to leto — bilo je pet in štiridesetič — odpravil na Triglav 17. avgusta. Dne 19. avgusta zgodaj zjutraj je s Kredarice, kjer je prenočil, prišel sam (najraje je hodil sam) za manjšo družbo, v kateri je bil tudi akademik Pegan, na vrh Malega Triglava; s to družbo se je vzel na Veliki Triglav, kjer ga je omenjeni akademik tudi slikal pred Aljaževim stolpom z vso skupino. V razgovoru je stari gospod, ki je bil navidezno sicer čilo pristopil na vrh, potožil, da se ne počuti dobro. Družba je kmalu sestopala z vrha, Justin je hodil zadnji. Ob prehodu na Mali Triglav, v bližini plošče, začuje gosp. Pegan za seboj vršanje; ko se ozre, vidi, da Justin pada v globino na bohinjsko stran — brez glasu je izginil izpred oči v silne strmine. Starega gospoda je pač obšla slabost, omahnil je in nezavestno končal svoj zadnji obisk očaku Triglavu.

Družba, nepripravljena in neopremljena, ni mogla najti nobenega sledu o ponesrečencu; skrbela je, da je o nesreči bil čim prej obveščen reševalni odsek na Jesenicah. Ob treh popoldne je došla vest tja, v petih urah so bili trije reševalci (po dolini s kolesom) že na Kredarici: gg. Uroš Zupančič, Korenini in More;

spotoma so v Aljaževem domu pustili pisмено obvestilo za udeležence plezalnega tečaja, ki so bili tedaj v Skrlatici. Prihodnji dan (20. VIII.) zgodaj zjutraj sta Župančič in More šla z vrvmi na Triglav; na prodnati vesini sta kmalu zapazila sledove, in ko sta se spuščala dol po strmi steni in nevarnih ploščah, sta kakih 200 m pod grebenom, zagvozdeno v skalnato zagato, našla truplo ponesrečenca. z zdrobljeno glavo in zlomljeno hrbtenico. Medtem so prispeli na mesto s potrebno opremo za spravljanje plezalci-reševalci gg. inž. Avčin., dr. Bogdan Brecelj, Joža Čop, Korenini, dr. Miha Potočnik in Igo Triller; spodaj pod steno pa so čakali udeleženci plezalnega tečaja z nosilnico. V okolišju in okoliščinah, ki same zahtevajo prvovrstnih plezalnih zmožnosti, so reševalci spuščali težko truplo s strmin na spodnje melišče in ga prenesli v Aleksandrov dom. Od tam so ga spravili v Srednjo vas do mrtvaškega furgona. — Plezalni tečaj je v tragičnem, resničnem primeru preстал brezhibno svojo izkušnjo.

Ob obilni udeležbi žalujočih in sočustvujočih so tega izrednega moža pokopali v Ljubljani 22. avgusta; spominsko besedo mu je na grobu v imenu botanikov izrekel prof. Viktor Petkovšek.

Slovenjebistriška podružnica SPD ob dvajsetletnici Jugoslavije. — Da proslavi to obletnico, je podružnica v svoj Dom pri Sv. Treh kraljih vzdala in 31. julija odkrila lepo bakreno spominsko ploščo z napisom »1918—1938. Čuvajmo Jugoslavijo. SPD Slovenska Bistrica«. Proslava, ki so jo skrbno pripravili gg. dr. A. Žnideršič, častni član Josip Tomažič in Vlado Gal, s sodelovanjem vseh domačih društev (CMD, društvo Vzajemnost, I. delav. koles. društvo, pevsko društvo »Lipa«, Sokol, Nar. odbrana, Rdeči križ, Jadranska Straža, Protituberkulozna liga, Društvo rez. ofic., Tujskoprometno in olepš. društvo), je privabila meščane in okoličane, posebno, ker je bila združena z božjo službo, ki jo je v cerkvi sv. Treh Kraljev opravil župnik iz Tinja g. Urh Hafner. Ob odkritju spominske plošče je imel navdušeno slavnostni govor podpredsednik podružnice g. dr. Žnideršič; v imenu Glavnega odbora SPD v Ljubljani je pomen slavnosti označil rav. dr. Jos. Tomišek, a pohorski pesnik L. Zorzut je šaljivo-resno razčlenil planinske »shode« pri Treh Kraljih; tokrat je bil že šesti. Veselo razpoloženje je dvigalo marljivo petje društva »Lipa« (pevovodja g. Drago Ulaga), ki je pelo tudi pri maši, in godba »Vzajemnost« iz Zgornje Bistrice (dirigent g. Krajnc). — Zaradi dežja se je odložila blagoslovitev kapelice sv. Cirila in Metoda pod Sv. Tremi Kralji. —

Dvajsetletnica Jugoslavije na Peci. — Kot »Matjažev shod« je budna podružnica SPD »Peca« dne 21. avgusta pri Uletovi koči na Peci obhajala dvajsetletnico obstoja naše države. Na predvečer je gorel na sedlu pod Kordeževo Glavo mogočen kres; za slavnostni dan se je zbralo ljudstvo iz vseh bližnjih vasi, pa tudi od dalje, najprej k sv. maši, ki jo je daroval uslužni mežiški kaplan, planinec Anton Boštele, v lepi kapelici pred planinsko kočo; z živo besedo je tudi nagovoril zbrane vernike. Po božji službi je pred kipom kralja Matjaža podružnični predsednik Martin Ule s slavnostnim govorom orisal pomen dvajsetletnice, znamenite posebno za kraje tik ob državni meji. Slavnost se je zaključila z navdušeno počastitvijo Nj. Vel. kralja Petra II. in s pesmijo »Hej Slovani«. — Neprišiljen prehod k zabavnemu delu je v imenu Mariborske podružnice napravil Ludvik Zorzut s svojimi zabavnimi in zabavljivimi sprotiverzi.

Pod Kopo na Pungartu otvoritev koče in blagoslovitev kapele. — Na sedlu Pungartu (1377 m) med Črnim vrhom (1543 m) in Veliko Kopo (1542 m) je zelo delavna Mislinjska podružnica SPD (Slovenjgradec) že lani postavila in dala blagosloviti novo planinsko kočo (10 sob, 22 postelj, tekoča voda), ki jo je to leto dokončno dovršila in 7. avgusta slavnostno otvorila. Vzpredno je podružnica zgradila lično kapelico ob koči. Dvojne slavnosti se je udeležilo nad 500 ljudi, posebno okoličanov. Predsednik Aljaževega kluba iz Maribora g. dr. Meško je blagoslovil kapelo, posvečeno sv. Ani, daroval sv. mašo in v svojem cerkvenem nagovoru orisal pomembnost posvetitve. Podružnični predsednik g. Miloš Grmovšek je podal zgodovino stavbe koče, ki jo je nato okrajni načelnik g. dr. Hrašovec kot zastopnik g. bana na slovesen način otvoril. Nazdravila in srečo želela sta podružnici gg. dr. Franjo Radšel kot predsednik zadruge »Koča pod Kopo« in g. Jakob Jaš za občino Mislinje. — Na god sv. Ane bo vsako leto »Anina slovesnost«, služba božja pa ob lepem vremenu vsako nedeljo. — Pri planinskem

slavju so sodelovali z glasbenimi točkami cerkveni pevski zbor iz Slovenj-gradca, godba na pihala iz Št. Ilja p. T. in harmonika planinskega pevca gosp. Pogačnika.

Kapelica na Veliki Planini. — Ker po njenih planinah v poletnem času pase živino do sedemdeset pastirjev — od srede junija do konca avgusta — in so vsi ves ta čas brez maše; ker nadalje prihaja na to Planino tudi poleti ter prav tako zaradi obsežnih smučišč pozimi mnogo planincev, sta župni urad v Stranjah in poseben stavbeni odbor skrbela, da se na Veliki Planini postavi dovolj prostorna kapelica, kjer bi se opravljala, kadar bi prišel god duhovnik, božja služba. To kapelico, zgrajeno v slogu velikoplaninskih pastirskih koč, je 31. julija blagoslovil in Mariji Snežni posvetil sam škof dr. Gregor Rožman, ki je tam opravil tudi sv. mašo in navzoče vernike — bilo jih je poldrug tisoč — na njemu svojstveni način nagovoril in izpodbudil kot planinec in dušni nadpastir. Kapelica ima tudi majhen zvonik.

Severna stena Eigerja preplezana. — Ta stena (v Bernskih Alpah) je veljala doslej za nepremagljivo; devet smrtnih žrtev je že zahtevala, dokler je niso 24. julija t. l. zmagali štirje nemški plezalci: Monakovčana Ludovik Vörg in Andrej Heckmair ter Dunajčana Fric Kasperek in Henrik Harrer. Dunajčana sta bila v steni, ki je vsa oledenela, celih 86 ur, onadva 61 ur, dvakrat so v njej prenočili.

Sedemdesetletnico dr. A. Šviglja smo po znanju, namenu in rokopisu hoteli v zadnji številki vpisati v zgodovino napredujočega našega planinstva in ga postaviti na odlično mesto v biografskem seznamu prvih naših planincev. Pa se je na ne dolgem, a brzem potu od rokopisa do natisa povečala sedemdesetletnica v — osemdesetletnico! Habent sua fata libelli. V tem primeru bodi ta fatum dober pomen, da bomo čez deset let obhajali zares osemdesetletnico planinca dr. Šviglja, še tedaj aktivnega v planinstvu. Quod bonum, felix faustumque sit!

Razgled po planinskih časopisih.

Wierchy (letopis, posvečen goram in planinstvu, organ poljskega Towarzystwa Tatranskega, letnik 15. za l. 1937. Izdaja glavni odbor društva pod uredništvom dr. Valerija Goetla in Jana A. Szczepańskiego). Kakor vsa leta prinaša tudi ta zvezek mnogo zanimive tvarine. Waclaw Anczyz pripoveduje »o nekdanjem Zakopanem«, ko je v tem, danes svetovnem letovišču bivalo po 100—150 gostov. Slika idilčno življenje tistih časov in postanek in porast malo znane tatranske vasi v znamenito planinsko in smučarsko središče. — Dr. Antoni J. Mikulski obuja ob stoletnici rojstva poljskega pesnika Adama Asnyka spomine na bivanje poeta v Tatrach pod Giewontom in objavlja njegove priložnostne verze iz tiste dobe. — Slede drobne povesti — narodno blago — o prebivalcih Tater in njih doživljajih, pa poročilo o znanstvenih raziskavanjih »Morskega očesa« z mnogimi lepimi slikami. — Zanimiv je članek Władysława Krygowskega, ki opisuje okope, žične zapreke in druge ostanke iz vojne dobe v vzhodnih Karpatih. — Jerzy Kondracki je prispeval geološko razpravo o Marmaroških Karpatih, katerih lego in razdelitev pojasnjuje pregledna karta. — Obširno je poročilo Jana A. Szczepańskiego o drugi poljski odpravi v Ande, ki je izvedla l. 1936 alpinistično in deloma tudi znanstveno (topografsko) pomembno delo v štirih skupinah na čilsko-argentinski meji ležečega predela Andov, in sicer v skupinah Ojos del Salado, Pissis, Tres Cruces in Nacimiento, ter osvojila osem šesttisočakov. O odpravi smo čuli že predavanje A. Stolarskega v glavnih mestih Slovenije. — Nad 100 strani knjige izpolnjuje »Kronikac«, kjer se obširno obravnava predvsem zaščita narode in delo Tatranskega društva na tem polju; zlasti vidni so uspehi v področju pogozdovanja. — Pregled znanstvenega dela, ki ga vrše člani turistične organizacije, obsega v glavnem raziskavanja geografskega značaja, dalje favno, višino snega itd. Posebno poglavje govori o razvoju smučarstva, o delu Tatranskih komisij (v katerih složno delujejo Poljaki in Čehoslovaki), o reševalnem delu v l. 1937, ki ga opravlja prostovoljna reševalna četa podružnice P. T. T. v Zakopanem, in končno o kongresu mednarodne Unije, ki je bil v okviru Mednarodnega kongresa za turizem, termalizem in klimatizem v l. 1937 v Parizu. V tem poročilu se omenjajo izčrpno tudi vsi

jugoslovanski predlogi in predmeti, ki so prišli v razpravo na pobudo naših delegatov (glej poročilo v »Plan. Vestniku« 1938 v št. 2, str. 55 in sl.). Nadaljnje poglavje »Alpinizem in tatarništvu« obširno opisuje katastrofo nemške odprave na Nanga Parbat v l. 1937 in vse novejša in vidnejša podvige na polju alpinizma tekem tega leta, tako v inozemstvu kakor tudi v Poljski. — Poljaki so v tem letu dokončali odpravo v Ande in priredili tudi vežbalno ekskurzijo na gorske velikane okrog Mont Blanca. — Poroča se o visokogorskih kurzih v Tatri, o propagandnem gorskem tednu (posnemanja vredno!), pri katerem sodelujejo vlada, vojaštvo, oblastva itd., in končno obširno o literaturi, ki izkazuje veliko bogastvo in raznovrstnost tozadevne produkcije med Poljaki. V celem: lepa publikacija s tehtno vsebino.

Dr. A. B.

Blgarski alpijski klub, godišnik. (Letopis Bolgarskega alpinskega kluba.) — 105 strani obsegajoča publikacija bolgarskih alpinistov očituje mnogo resnega stremljenja. Po opremi in ilustracijah popolnejša ko prejšnji letniki, po vsebini vseskozi zanimiva, po številu tretja. Nikakih opisov tur, same teoretične razprave, znanstveni članki, razmišljanja o alpinizmu in o vedah, ki ga poglobljajo. Slike poudarjajo strmoalpinske pokrajine v Bolgarskih gorstvih in kažejo prizore iz zimske alpinistike. Ob koncu letopisa je podana kratka vsebina člankov v francoščini in nemščini; tako se seznanjajo oni, ki ne obvladajo bolgarščine, z givnimi mislimi piscev.

Uredništvo poudarja v uvodu, da je namenoma izključilo vsako »beletristiko: njo prinaša »Bolgarski turist« kot za to poklicana revija; češ, samo znanstveno gradivo je primerno za letopise. Serijo člankov odpravlja Pavel Deliradev, znani pisec obširnih monografij o Rili Planini, o Vitoši, Osogovu in drugih pogorjih, z razpravo »Osrednji deli vzhodne Rile«, ki predstavlja geografski oris skupin Musli-čal in Marica. Pisatelj razpravlja o geografiji te pokrajine, omenja slikovita gorska jezera in se pomudi tudi pri folklori in pravljicah prebivalstva. — Dr. Emanuel Šarankov razglablja v krajšem sestavku o mejah človeških odnosov do gore in označuje podobo pravega planinca: tega ne mikajo lahka in neopasna pota do zelenega cilja, temveč uspehi kljub nevarnostim. Kajti za alpinizem mu ni značilno redno in sistematično udejstvovanje v gorah, temveč razmah notranje sproščenosti. — Tej psihološki študiji sledi dr. Ljubena Telčarova spis »o gorski bolezni« in njenih simptomih. Priključena so opazovanja o pojavih in znamenjih te bolezni v balkanskih gorovjih (na Olimpu, v Pirinu in Rili). — Štefan Popov skuša v članku »Bolgarsko planinstvo« najti oznako pravega bolgarskega planinstva, izhajajoč pri tem s stališča, da ima planinstvo pri vsakem narodu svoj individualni značaj. V tem smislu avtor še ne more ugotoviti osebnokulturne podobe današnjega bolgarskega planinstva, ki je zdaj v prehodni gozdovni dobi, iz katere bo krenilo kot zdrav narodnostno-kulturni pokret na svojo lastno pot. — Dr. Asen Biolčev pripoveduje o »snežnih plazovih«, o njih nastanku, o vrstah plazov in o spremembah snega pod vplivom toplote sonca in vetra. — Georgi Georgiev razpravlja o fotogeničnih posebnostih bolgarskega visokogorja, ki po navedbah avtorja sicer ni bogato barv, zato pa kaže veliko spremenljivost in bogastvo oblik. Rila je kot razčlenjeno gorstvo bolj fotogenska ko Pirin ali Vitoša; Rodopi in Stara Planina imajo mnogo raznovrstnih gozdov in so zaradi tega bogate barvnih otenkov. — Končno podaja Dimiter Karandjov pregled alpinskih podvigov v svetovnih gorstvih v teku leta 1936-1937. — Poleg nam že znanih in v »Planinskem Vestniku« po večini omenjenih prvenstvenih vzponov v Himalaji, v Afriških gorstvih itd., nas zanimajo zlasti poročila o delu bolgarskih alpinistov, ki so v stenah Rile in Pirina izvedli variante že izvršenih prvenstvenih pristopov. Omenjajo se tudi zimska prečenja v teh gorah in poskus zimskega vzpona po »kazanski« Severni steni na El Tepe. Izven domovine so se udejstvovali bolgarski alpinisti na Olimpu; omenja se preplezanje Severne stene triglavske in neki vzponi v bavarskih Alpah.

Letopis kaže napram prvi publikaciji velik napredek; mladim in agilnim avtorjem kakor tudi Bolgarskemu alpinskemu klubu je treba čestitati. Slovenci takih izdanj še nimamo, dasi je rajni dr. Tuma opetovano poskusil zbuditi zanimanje za take znanstvene publikacije v okviru Slovenskega Planinskega društva. Morda bo bolgarski (in na tem mestu že večkrat podčrtani poljski) zgled tudi pri nas končno sprožil akcijo, da s podobnimi publikacijami podpremo znanstveno delo v naših planinah.

Dr. A. B.

Nalivna peresa

priznano najboljših znamk ima
najceneje in v največji izbiri

Baraga Ludv.
Ljubljana - nebotičnik

Planinci-fotografi!

Lepe fotografije
kupi za svoj list

Uprava „Foto Revije“
Zagreb, Dalmatinska 6

Kreditni zavod za trgovino in industrijo

Ljubljana, Prešernova ul. 50 (v lastnem posloplju)

Telefon 37-81, 37-82,
37-83, 37-84 in 37-85

Brzozjavni naslov:
Kredit Ljubljana

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkaso menic in kuponov, nakazila v tu- in inozemstvo. — Safe-deposits itd.

Restavracija in veletrgovina z vinom

PETER STEPIČ, LASTNIK MIRKO STEPIČ

LJUBLJANA VII, TRŽNA ULICA 6

TELEFON INTERURBAN 21-71

priporoča svojo veliko zalogo vina najboljše kakovosti po nizkih cenah. — Vino se razpošilja v lastnih sodih na vsako postajo

Dom v Kamniški Bistrici

Prijetna izletna točka za planinske ture v jeseni

Automobilska cesta

Pešpot na desnem bregu Bistrice

Izhodišče za vse ture v Kamniške planine

Mlakarjevi spisi

Kakor je planinstvo na področju našega Planinskega društva doseglo znatno, tudi v inozemstvu priznano višino, tako se je vzporedno z njim po obsegu in vsebini zelo razmahnilo naše domače planinsko slovstvo, ki se je zbuvalo in zbiralo vsa leta izza obstoja našega društva v društvenem glasilu Planinskem Vestniku. V 38 letnikih našega Vestnika je zbrano bogato, pestro gradivo zanimive, poučne in zabavne vsebine.

Gradivo pa je razstreseno po letnikih in številkah; to ovira užitek pri branju. Mnogi spisi so sploh nepristopni, ker so letniki davno razprodani — saj so nekateri postali knjižna redkost in dragocenost. **Zato se je Osrednje društvo SPD odločilo, da bo v prihodnjih letih izdalo in založilo zbrana in izbrana dela najvidnejših planinskih pisateljev-sotrudnikov Planinskega Vestnika v samostojnih knjigah.**

Kot prvi pride na vrsto naš najbolj znani, priljubljeni ter svojevrstno šaljivi in resni **planinec-pisatelj profesor Janko Mlakar**, ki si je kot »hudomušni Janko« že v prvih letnikih Planinskega Vestnika osvojil bralce in je ostal do danes njihov ljubljenec. **Njegovi planinski spisi bodo zdaj v celoti izšli v izdaji SPD**, uredil jih bo pisatelj sam, tako da bo občinstvo imelo in spoznalo res »celega Mlakarja«, kakor iz njegovih prvih spisov, skritih v starih letnikih Planinskega Vestnika, tako iz najnovejših slovstvenih plodov izkušenega, resno zabavnega in zbadljivega profesorja.

Predvidena je **izdaja prof. Mlakarja zbranih planinskih spisov v vsaj treh zvezkih**, ki bodo vsak zase zaključena knjiga. **Prvi zvezek bo izšel v teku oktobra 1938**, z izvirno avtobiografijo, v obsegu 18 pol, in sicer **v prednaročbi**, s sledečimi cenami:

broširan izvod	din 45 [—]
v polplatno vezan izvod	din 50 [—]
v celo platno vezan izvod	din 55 [—]
v polusnje vezan izvod	din 65 [—]

Ker se bo naklada ravnala po številu prednaročnikov, **vabimo** naše planince, ljubitelje planinskega slovstva, pristaše našega vedrega vseplaninca prof. Mlakarja, **da se vpišejo kot prednaročniki** na 1. zvezek Mlakarjevih zbranih spisov, in sicer — da bo knjiga mogla pravočasno iziti — **do 20. septembra t.l.** Izvotijo naj se poslužiti pripognjene naročilne karte.

Osrednje društvo SPD
v Ljubljani